

SOSIALISME OG REVOLUSJON

Et studiehefte til programdebatten i AKP

Forrige landsmøte i AKP vedtok å diskutere kapittel 5 i partiprogrammet fram mot landsmøtet i 2006. Dette heftet er laga for å dra i gang mer organiserte studier og debatt i forbindelse med dette..

Det har vært noe debatt i partiet i perioden, og Rødt! nr 4 2005 hadde flere artikler via til denne type problematikk, med nyttige innspill fra blant andre Pål Steigan, Lars Akerhaug, Ingrid Baltzersen, Mari Fjelstad og Mimir Kristjanson. Vi står nå foran en mer formell debatt i partilaga, som en del av landsmøtekampanja i partiet. Samtidig med vår landsmøtekampanje, går lignende kampanjer som også skal diskutere blant annet sosialisme i Rød Ungdom og Rød Valgallianse. Vi håper at dette heftet skal være nyttig også for debattene der.

I heftet her har vi klipt noe fra vårt nåværende program, noe fra andre artikler, bøker og innledninger, og skrevet noe nytt materiale. Alt materiale unntatt partiprogrammet står sjølsagt for forfatterens egen regning, og representerer ikke nødvendigvis AKPs syn.

Vi har redigert heftet som 5 ”møter”, med ulike innfallsvinkler for å diskutere sosialismen og den sosialistiske revolusjonen. Her har vi prøvd å formulere noen problemstillinger, men lag og studiegrupper som benytter seg av dette materialet kan sjølsagt også velge andre innfallsvinkler for å diskutere disse spørsmåla, og om de vil slå sammen flere av ”møtene” eller velge en annen oppdeling.

Desember 2005

Ole Marcus Mærøe og Arnljot Ask

Utgitt av *arbeidernes kommunistparti (AKP)*

Redaktører for dette heftet:

Ole Marcus Mærøe og Arnljot Ask

Hefte kan bestilles fra:

AKP, Osterhausgata 27

0183 Oslo

Telefon: 22 98 90 60

Telefax: 22 98 90 55

Epost: *akp@akp.no*

Pris for heftet er kr 10 pluss porto.

Hefte ligger også i sin helhet ute på AKPs

nettsted:

<http://www.akp.no>

INNHOLDSFORTEGNELSE

Møte 1. Hva er sosialisme?

Introduksjon	4
Hva er sosialisme? (utdrag)	4
<i>Pål Steigan</i>	
Sosialisme uten arbeidermakt? (utdrag)	6
<i>Lars Akerhaug</i>	
Det kommunistiske manifest (utdrag)	7
<i>Karl Marx og Friedrich Engels</i>	
Klipp fra AKPs program	8

Møte 2. Demokrati og arbeidermakt under sosialismen

Introduksjon	9
Sosialismen –arbeiderklassens stat	9
<i>Ole Marcus Mærøe</i>	
Personlig frihet/demokrati under sosialismen (utdrag)	11
<i>Morten Falck</i>	
Den flerstemmige revolusjonen (utdrag)	12
<i>Kjersti Ericsson</i>	
Tre prinsipper for sosialistisk demokrati	13
<i>Eva-Lill Bekkevad</i>	
Klipp fra AKPs program	14

Møte 3. Kommunistpartiets rolle under sosialismen

Introduksjon	15
Parti og sosialisme	15
<i>Kenneth Fugmelsmo</i>	
Klipp fra AKPs program	16

Møte 4. Sosialismen og kvinnefrigjøringa

Introduksjon	17
Søstre, Kamerater (utdrag)	17
<i>Kjersti Ericsson</i>	
Kvinnerens behov alltid først? (utdrag)	19
<i>Jorun Gulbrandsen</i>	
Klipp fra AKPs program	20

Møte 5. Sosialistisk revolusjon

Introduksjon	22
Den flerstemmige revolusjonen (utdrag)	23
<i>Kjersti Ericsson</i>	
Den sosialistiske revolusjonen og nasjonenes sjølbestemmelsesrett (utdrag)	24
<i>Vladimir Iljitsj Lenin</i>	
Klipp fra AKPs program	25

MØTE I. HVA ER SOSIALISME?

De sosialistiske samfunna AKP mener har eksistert sprang ut av samfunn svært forskjellig fra det Norge vi lever i i dag. Den konkrete utforminga av det framtidige, sosialistiske Norge vil også ha svært mange trekk som skiller det fra de sosialistiske periodene i Sovjet og Kina.

Men er det noe som er **felles**, som gjør at vi kan si at de tidligere sosialistiske samfunna, et framtidig sosialistisk Norge og samfunn som springer ut av framtidige sosialistiske revolusjoner i det vi kaller «tredje verden»-land, med ennå halvføydale samfunnstrekk, alle kan sies å tilhøre den samme historiske samfunnsformasjonen; **sosialismen**, eller det Marx kalte den **politiske fasen til kommunismen**?

Noen mener at de tidligere sosialistiske samfunna ikke har vært sosialistiske, fordi de ikke holder mål i forhold til det de mener er sosialisme. Så **hva er sosialisme**?

Kan vi sette opp nødvendige og tilstrekkelige kriterier for sosialisme som er nyttige for å vurdere både de historiske erfaringene og den sosialismen vi slåss for her i Norge? Eller er det uviktig for vår forståelse av sosialisme i Norge å ha ei vurdering av sosialismens historie?

I AKPs program står det at «Sosialismen er et

overgangssamfunn mellom kapitalisme og kommunisme». I det, og i den konkretiseringa vi gir dette i programmet, ligger det at sosialismen har både kapitalistiske og kommunistiske produksjonsforhold i seg; det produseres fortsatt profitt og noen av varene fordeles fortsatt via et marked, mens andre varer fordeles fritt som det vil gjøres under den fullt utvikla kommunismen.

Det ligger også i overgangssamfunns-analyse at sosialismen også er et **klassemann**, som først opphører når vi når den fullt utvikla kommunismen. **Betyr dette at det må inn et kriterium som har med klassemakt å gjøre i definisjonen av sosialisme?**

Både i programmene til AKP og RV finner vi slike formuleringer, som at **arbeiderklassen**, eller **arbeider-klassen og flertallet av folket** har makta. Er dette konkrete nok kriterium for å skille ut sosialistiske samfunn fra ikke-sosialistiske? Eller er det da like greit å bruke den allmenne spiss-formuleringa i Rød Ungdoms sosialismeprogram om **”sosialistisk folkestyre”**?

Drøft disse problemstillingene.

Nedenfor her gir vi tatt med noen smakebiter fra artikler som har stått i **Rødt!**, i tillegg til klipp fra det gjeldende partiprogrammet til AKP.

HVA ER SOSIALISME? (UTRDAG)

Av Pål Steigan, medlem av AKPs internasjonale utvalg.

Artikkelen i sin helhet står i **Rødt!** nr 4, 2005 (<http://www.akp.no/roedt/2005/04/pal-steigan.php3>)

Både AKP og RV sier i sine prinsippprogrammer at de ønsker å skape et sosialistisk samfunn. Derfor er det interessant å se hvordan de definerer denne sosialismen.

Fra RVs program:

"Det grunnleggende i sosialismen er arbeiderklassens kontroll med produksjonsmidlene, en kontroll RV mener må brukes til å skape et mangfold av samfunn der produksjonen blir styrt ut fra menneskenes grunnleggende behov og innenfor en virkelig bærekraftig forvaltning av naturressursene. En verden der alle kan leve et allsidig liv med like muligheter til å utvikle seg. Målet er at et sosialistisk samfunn skal utvikle seg til et klasseløst samfunn hvor menneskelig virksomhet, arbeid, fritid, lek og kjærlighet styres utfra frihet, likeverd og glede

Det sentrale i sosialismen er derimot at arbeiderklassen og flertallet av folket tar kontroll over samfunnsutviklingen ved å organisere egne demokratiske maktorganer og ta over mest mulig av den økonomiske styringen. Sosialisme betyr å ta makta fra den overklassen av direktører, byrå-

krater og finansfyrster som i dag styrer verden. Den økonomiske politikken må vedtas åpent og av folkevalgte organer, fremfor i de lukkede styreverrom. Samfunnet skal ikke lenger styres ut fra profitten til de få, men ut fra behovene til de mange. Sosialisme betyr at flertallet skal ta over styringen i sitt lokalsamfunn og på verdensplan."

Legg merke til at RV i ett og samme dokument både sier at "Det grunnleggende i sosialismen er arbeiderklassens kontroll med produksjonsmidlene ..." og at "Det sentrale i sosialismen er derimot at arbeiderklassen og flertallet av folket tar kontroll over samfunnsutviklingen ved å organisere egne demokratiske maktorganer og ta over mest mulig av den økonomiske styringen."

RV har altså ikke helt klart å bli enig med seg sjøl om det er arbeiderklassen eller arbeiderklassen og flertallet av folket som skal ta makta over produksjonsmidlene.

Økonomien skal styres ut fra flertallets behov, ikke mindretallets profitt, og dette skal gjøres gjennom mest mulig demokratiske maktorganer. Fra AKPs program:

"Sosialismen er et overgangssamfunn mellom

kapitalisme og kommunisme. Arbeiderklassen tar makta i staten, og hoveddrivkrafta i produksjonen vil være bevisst planlegging for å tilfredsstille menneskas behov, og ikke som før kapitalakkumulasjon og profittstrev.

Dette er imidlertid ikke nok. Arbeiderklassen kan ikke frigjøre seg sjøl uten å frigjøre heile menneskeheta fra utbytting og undertrykking. En slik seier vinner klassen først når den har opphevd seg sjøl som klasse, slik at alle klasser er blitt borte og det kommunistiske, klasseløse samfunnet er nådd.

Det politiske systemet under sosialismen må preges av denne målsettinga."

(Kjære AKP, det heter mål, ikke målsetting!)

AKP har to kriterier på et minstemål for sosialismen, nemlig at arbeiderklassen overtar makta i staten og at hoveddrivkrafta i produksjonen er bevisst planlegging for å tilfredsstille menneskenes behov. Men AKP sier at dette ikke er nok, at arbeiderklassen skal frigjøre seg gjennom å oppheve seg sjøl som klasse, og dermed bidra til frigjøring av de andre (undertrykte) klassene.

Både RV og AKP bruker en del plass og energi på å markere at den sosialismen de ønsker, skiller seg grunnleggende fra sosialismen slik som utviklet seg i Øst-Europa og Kina.

Begge partiene sier at de ønsker at sosialismen skal utvikle seg videre til et klasseløst samfunn, eller det man også kaller kommunisme.

Hva er minstekravet til sosialisme?

Det er underlig at definisjonen av sosialismen ikke er klarere når den kommer fra partier som sier at sosialismen er deres mål. En viktig årsak er naturligvis at de ønsker å skille seg fra de negative erfaringene som er gjort i sosialismens navn. Men problemet er at det går ut over klarheten i budskapet. Det blir ikke lett for folk å skjønne hva det er man inviteres til å bli med på. Sosialismen blir stående som noe fjernt, uoppnåelig og uvirkelig.

Dermed blir det også lite forpliktende. Man maler et bilde av et diffust framtidssamfunn uten egentlig å klargjøre hvordan det henger sammen med dagen i dag. Det gjør at sosialismen ikke blir et veivalg som kan treffes i dag, men noe som skyves inn i en fjern og diffus framtid.

Jeg ønsker meg større klarhet og stringens i tankegangen. I naturvitenskapene drømmer man om å finne fram til "teorien om alt", det vil si å finne en teori som forbinder de grunnleggende lovene i naturen i en samlende forklaring. Selv om samfunnsvitenskapene ikke kan kopiere naturvitenskapene, så er det mulig å la seg inspirere. En definisjon blir ikke bedre av å pakkes inn i forbehold og selvmotsigelser. Skjønnheten blir større jo enklere og klarere man greier å utforme definisjonen.

Jeg foreslår at sosialismen defineres økonomisk som et samfunn der "produksjonsmidlene er eid av samfunnet og blir utnyttet på en planmessig måte, der profitten ikke lenger er drivkrafta i samfunnsøkonomien, og der det samfunnsmessige overskuddet kommer folket til gode".

"Komme til gode" er litt diffust, men det kan ikke erstattes av for eksempel "tilfaller", fordi det prøver å reflektere folkets behov på mange måter, ikke bare umiddelbart og materielt, men også langsiktig, sosialt, kulturelt og på andre måter. Det samfunnsmessige overskuddet må disponeres slik at det også tar hensyn til framtidige generasjoner.

Hva betyr det at "produksjonsmidlene er eid av samfunnet"? Betyr det at alle produksjonsmidler skal eies av staten? Betyr det at også annen form for samfunnsmessig eiendom (kommunal, kooperativ, kollektiv) også skal regnes med? Betyr det at all privat eiendom til produksjonsmidler skal opphøre umiddelbart? At profitten ikke lenger er drivkrafta, betyr ikke nødvendigvis at all profitt er avskaffet, men at den ikke er den sentrale målestokken for økonomien.

(Steigan henviser så til skrifter hvor Marx drøfter disse tinga og hvordan sosialismen utvikler seg ut i fra det samfunnet den fødes ut av, som i Kritikken av Gotha-programmet, Den tyske ideologien og i Filosofiens elendighet, og at Marx her mange steder skriver om at det ikke er mulig å postulere et samfunn ut fra ønskedrømmer, man må alltid bygge på de materielle og sosiale forutsetningene og at sosialismens første faser har sine begrensninger. –Red)

(...)

(Steigan avslutter så sin artikkel ved å markere noen spørsmål -red)

"Etter at sosialismen har seira i økonomien, vil det finnes et stort antall spørsmål som vil kreve svar. Og det finnes ingen fasit. Den gangen det fantes det man kalte "en sosialistisk leir", trodde man at det fantes en fasit. Den måten man gjorde det på i Sovjetunionen var den rette, alt annet var forkastelig. Dermed var det også lett å stemple alle avvik fra denne riktige linja som borgerlige eller revisjonistiske. Det fantes en rekke sjablongmessige standardsvar på hvordan man skulle løse forholdet mellom plan og marked, mellom kollektiv og statlig, mellom statlig og privat. I ettertida ser vi at ingen av disse standardsvara står fram som noen garanti for noe som helst. Den bresjnevske "sosialismen" i Sovjetunionen svarte "riktig" på mange av disse punktene, men i virkeligheten var den en kalket grav. Den var en sørgelig parodi på sosialismen, et samfunn som under sosialistiske fraser var kontrollert av en forsteinet klasse av byråkratkapitalister. Og samtidig var den et ektefødt barn av Stalin-epoken.

Når det ikke finnes noen fasit, blir man nødt til å innse at det kan finnes mange løsninger, som alle har sine fordeler og ulemper. Noe som fungerer under noen forhold og i noen land, fungerer overhodet ikke andre steder og under andre forhold.

Antakelig vil det finnes like mange former for sosialisme som det finnes ulike former for kapitalisme. Noen av dem vil antakelig være nokså uspiselige, sett fra mitt ståsted. Sosialismen er ikke ett enkelt politisk system. Den er et økonomisk system, akkurat som kapitalismen. Vi må slutte å framstille sosialis-men som svaret på alle spørsmål. Sosialismen løser noen viktige problemer, sånn som kontrollen over produksjonsmidlene og avskaffing av profitten som styrende i samfunnet. Men det er en rekke spørsmål den

ikke løser, og som fortsatt vil være gjenstand for politisk og økonomisk kamp. Og sosialismen stiller også nye spørsmål, slik sosialismens historie lærer oss.

Som kommunist ser jeg ikke sosialismen som noe endelig mål (i den grad noe i denne verden er endelig). Jeg ser sosialismen som et skritt på veien, men det jeg egentlig ønsker meg er å gå videre derfra til et samfunn uten klasser, uten nasjonalstater og uten noen form for utbytting og undertrykking. Men for å komme fram til sosialismen, er jeg veldig innstilt på å gå sammen med folk som ser på sosialismen som selve målet.

Jeg tror jo at hvis man konsoliderer sosialismen som sådan, så konsoliderer man også et maktforhold

som sannsynligvis fører til at det vokser fram en ny herskerklasse. Vi har mange nok eksempler på at sosialismen har degenerert og at samfunnsmessig eiendom er blitt behandla som den private eiendommen til en liten, herskende elite.

Etter at den sosialistiske folkefronten har seira, og gjennomført den økonomiske og politiske revolusjonen som sosialismen er, vil den raskt splittes i ulike retninger etter hvordan man ønsker at samfunnet skal utvikle seg videre. Det betyr at sosialismen vil være mer eller mindre demokratisk, mer eller mindre radikal, mer eller mindre kollektivistisk, alt etter hvordan denne politiske kampen arter seg”

SOSIALISME UTEN ARBEIDERMAKT? (UTRDAG)

Av Lars Akerhaug, internasjonalt ansvarlig i RV. Artikkelen sto i sin helhet i Rødt! Nr 4, 2005 (<http://www.akp.no/roedt/2005/04/lars-akerhaug.php3>)

Planøkonomi, statlig styring, arbeiderråd, proletarisk diktatur ... Ordet sosialisme, slik ordet brukes i norsk dagligtale, kan ha mange forskjellige innhold. Kan vi snakke om sosialistiske samfunn der arbeiderklassen ikke har makten, med andre ord der det ikke eksisterer proletarisk makt, eller der andre klasser (føydale, ikke-kapitalistiske, oligarkier?) kontrollerer produksjonsmidlene? Kan stater være sosialistiske uten å være erklært marxistiske? Disse spørsmålene skal vi se på gjennom noen eksempler fra Egypt, Irak og dagens Venezuela, alle stater som aldri var erklært marxistiske, alle stater som selv hevder eller har hevdet å være sosialistiske.

I dag er det lett å kritisere metoden som ble brukt i Den store polemikken*, der land ble delt opp i sosialistiske eller revisjonistiske mest etter hvilken side de sto på i konflikten mellom Sovjet og Kina. Men vil man advare mot en politisk forenkling som erstatning for analyse, bør man og advare mot en forståelse av sosialismen som begrenser seg til en analyse av de økonomiske forholdene i samfunnet. Det finnes en fare for en økonomisk diskurs der det politiske klasseperspektivet forsvinner. Sosialisme, i den revolusjonære tradisjonen, er ikke først og fremst krav om politiske reformer og bedre levekår, selv om dette også er viktig. Sosialisme er først og fremst et spørsmål om politisk makt, og hvem som har den politiske makten, undertrykkerne eller de undertrykte.

Denne artikkelen skal ikke dreie seg om hvordan vi ser på Sovjet eller Kina, og heller ikke om forsøkene på å utdefinere disse samfunnene som sosialisme, å snakke om "en sosialisme verden aldri før har sett". Både i forhold til den "gamle" diskusjonen om "når Sovjet eller Kina skiftet farge" og den "nye" er hovedproblemet at man lett setter metoden foran empirien, man opphøyer enkeltteksempler som Kina og Sovjet (riktignok verdenshistorisk viktige) til allmenngyldige. Stadig gjentakende avstandstaking som et formular for en demokratisk visjon kan bli like

dogmatisk som omfavningen av klassiske retninger. Jeg tror vi har mye å vinne ved å utvide diskusjonen til land og erfaringer utenfor ortodoksien. Denne artikkelen er et bidrag til dette. Jeg skal bruke noen eksempler fra Midtøsten og forsøke å sammenlikne dem med den pågående bolivarianske prosessen i Venezuela. Målet må være å stille de riktige spørsmålene - hvilke motsigelser og hindringer står revolusjonære ovenfor i vår tid?

(Akerhaug går så inn på det som kalles "arabisk sosialisme", representert ved "nasserismen" og "baathismen" og oppsummerer at dette ikke kunne kalles sosialisme. Han drøfter likheter og ulikheter med den bolivarianske revolusjonen i Venezuela og spør om den siste representerer en ny type revolusjon som kan gå over i sosialismen. Han avslutter artikkelen slik: -Red)

Politikken må styre økonomien

Politisk-økonomiske endringer skjer ikke av seg selv, de vokser ikke naturlig fram. Tvert i mot er de resultater av en villet politikk. Når Kina har gått i retning av kapitalisme, er det i stor grad resultatet av en politisk prosess fra 1978. Når Venezuela går i retning av et sosialistisk styre, er det også resultatet av politiske valg. Marxister snakker om "basis og overbygning", om forholdet mellom økonomien i samfunnet og de "overliggende strukturene" som institusjoner og kultur. Vi sier at "basis" legger grunnlaget for "overbygningen". Men selv om økonomien er grunnleggende i samfunnet, er det nødvendig først å endre overbygningen for å kunne forandre basis. Hvis man satser på å endre de økonomiske grunnstrukturene uten først å sneu opp ned på rettsinstitusjonene, parlamentene og hele det borgerlige maktapparatet, kommer man ikke langt. Lenin var hele tiden motstander av teorier som satte de rene økonomiske spørsmålene framfor den politiske kampen, de som "kjemper for å redusere den politiske agitasjonen og den politiske kampen eller for å redusere den til smålige aktiviteter, uten en forståel-

se av at om ikke sosialdemokratene tar ledelsen over den allmenne bevegelsen i sine egne hender vil de aldri kunne slå autokratiet".

Fra dette kan vi trekke to erfaringer: For det første at sosialisme ikke avhenger av politiske linjer eller ord alene. Elitestyret i Irak og den nye overklassen i Egypts tilraning av politisk og økonomisk monopol forblir et kapitalistisk styre i en autoritær eller despotisk form, uavhengig av den sosialistiske retorikken. Venezuela er derimot et eksempel på et samfunn som kan være på vei mot sosialisme, men uten ledelse fra en tradisjonell venstreside. I Egypt derimot, har de senere tiårenes "sosialister", altså bevegelser som stiller arbeiderklassen og de undertryktes sosiale og

politiske krav, like ofte vært grønne som røde.

For det andre er ikke alle flammer røde. Sosialismen i det 21. århundre trenger ikke oppstå i de formene og innenfor de rammene arbeiderbevegelsen i Vesten, Sovjetunionen og Kina har eksistert under i det 20. århundre. Kommunistiske bevegelser eksisterer og vil fortsette å være sterke og viktige i noen deler av verden, mens andre steder vil nye typer bevegelser representere den egentlige sosialistiske diskursen. Det vesentlige for revolusjonære vil være å stille spørsmålet om hvem som har makten og hva de nye bevegelsene representerer for å svare på spørsmålet om hvor vi går videre.

DET KOMMUNISTISKE MANIFEST (UTRDAG)

Av Karl Marx og Friedrich Engels

Røde Fane sin utgave fra 1998 (<http://www.akp.no/hefter/manifest/man-index.htm>)

II: Proletarer og kommunister

I hvilket forhold står kommunistene til proletarene i det hele tatt?

Kommunistene er ikke noe særskilt parti overfor de andre arbeiderpartiene.

De har ingen interesser som skiller seg fra hele proletariatets interesser.

De stiller ikke opp noen særlige prinsipper som de vil forme den proletariske bevegelsen etter.

Kommunistene skiller seg fra de øvrige proletariske partiene bare ved det, at de på den ene sida i proletarenes forskjellige nasjonale kamper framhever hele proletariatets felles interesser som er uavhengige av nasjonalitet, og på den andre sida ved det, at de på de forskjellige utviklingstrinn som kampen mellom proletariat og borgerskap gjennomløper, hele tida står for hele bevegelsens interesser.

Kommunistene er altså i praksis den mest målbevisste og pådrivende delen av arbeiderpartiene i alle land; de har framfor den øvrige massen av proletariatet en teoretisk innsikt i betingelsene for, forløpet og de allmenne resultatene av den proletariske bevegelsen.

Kommunistenes nærmeste mål er de samme som de øvrige proletariske partienes: Å konstituere proletariatet til en klasse, styrte borgerskapets herredømme, proletariatets erobring av den politiske makta. (...)

Den kommunistiske revolusjonen er det mest radikale bruddet med de overleverte eiendomsforholda. Ikke å undres over at det i dens utviklingsløp vil skje det mest radikale brudd med de overleverte idéene. (...)

Vi så allerede ovenfor at første skritt i arbeiderrevolusjonen er at proletariatet oppkaster seg til herskende klasse, kjemper igjennom demokratiet.

Proletariatet vil benytte sitt politiske herredømme til gradvis å fravriste borgerskapet all kapital, sentralisere alle produksjonsredskaper i hendene på staten, dvs. det som herskende klasse organiserte proletariatet, og så raskt som mulig øke produktivkreftene.

Dette kan til å begynne med naturligvis bare skje ved hjelp av despotiske inngrep i eiendomsretten og de borgerlige produksjonsforholda, altså ved forholdsregler som ser ut til å være økonomisk utilstrekkelige og uholdbare, men som i bevegelsens løp går ut over seg sjøl og er uunngåelige som middel til omveltning av hele produksjonsmåten.

Disse forholdsreglene vil naturligvis være ulike i de ulike landene.

Men for de mest framskredne landene vil det følgende temmelig allment kunne komme til anvendelse:

1. Ekspropriasjon av grunneiendommen og bruk av grunnrenta til statsoppgaver.
2. Sterkt progressive skatter.
3. Avskaffing av arveretten.
4. Konfiskering av eiendommen til alle emigranter og opprørere.
5. Sentralisering av kreditten i statens hender gjennom en nasjonalbank med statskapital og absolutt monopol.
6. Sentralisering av transportvesenet i statens hender.
7. Økning av de statlige fabrikkene og produksjonsredskapene, oppdyrking og forbedring av jorda etter en felles plan.
8. Lik arbeidstvang for alle, oppretting av industrielle arméer, særlig for jordbruket.
9. Forening av bedriftene innafor landbruk og industri, arbeid for gradvis å overvinne forskjellen mellom by og land.
10. Offentlig og gratis oppdragelse av alle barn. Avskaffing av barnas fabrikkarbeid i sin nåværende form. Forening av oppdragelsen med den materielle produksjonen, osv.

Når klasseforskjellene under utviklingas gang er forsvunnet og all produksjon er konsentrert i hendene på de sammensluttede individene, så mister den offentlige makta sin politiske karakter. Den politiske makta

i egentlig forstand er den organiserte makta til en klasse for å undertrykke en annen. Når proletariatet i kampen mot borgerskapet med nødvendighet forener seg til klasse, gjennom en revolusjon gjør seg til herskende klasse og som herskende klasse med makt opphever de gamle produksjonsforholda, da opphever det med disse produksjonsforholda klassemotsigelsenes

AKPs PROGRAM: SOCIALISTISK REVOLUSJON OG ET SOCIALISTISK NORGE

Sosialismen er overgangsperioden mellom kapitalisme og kommunisme, etter at borgerskapet har blitt fratatt statsmakta gjennom en sosialistisk revolusjon. Sosialismen er fortsatt et klassesamfunn, men et der arbeiderklassen har makta og styrer i allianse med alle med interesse av at kapitalismen ikke blir gjeninnført i landet.

Drivkrafta i produksjonen vil være bevisst planlegging for å tilfredsstillere og trekke stadig flere av menneskas grunnleggende behov ut av markedsøkonomien.

Det politiske systemet under sosialismen må være prega av at samfunnet skal utvikle seg videre mot det klasseløse samfunnet, kommunismen, samtidig som en må være forberedt på at det i lang tid etter en revolusjon vil være kamp om hvilken veg samfunnet skal utvikle seg. Klassekampen vil fortsette i nye former inntil sosialismen har erstatta de kapitalistiske produksjonsforholda på verdensplan, klassestaten dermed har visna hen og klassene er borte.

Hvor lang tid den sosialistiske fasen vil vare, er det umulig å si noe sikkert om. Vi må også i framtida belage oss på at sosialismen vil havarere i enkelte land der det er vanskelige indre vilkår og sterkt ytre press. Utviklinga vil være ujevn fra land til land så lenge den imperialistiske verdensordninga har overtaket. Det gjør at også de nye sosialistiske samfunna vil ha ulike materielle og sosiale utgangspunkt. Vi vil derfor ikke bare finne éi form for sosialisme i framtida, men mange, sjøl om det vil være felles grunntrekk.

Den teknologiske utviklinga modner nå kommunistiske produksjonsformer foran øynene på oss. Også i land som Norge vil en overgang til ei sosialistisk samfunnsorganisering bety et stort skritt framover for det store flertallet av befolkninga, både i forhold til levkår og livsstandard og til demokratiske rettigheter og reell innflytelse på samfunnsstyringa.

5.3.3: Sosialismen er et overgangssamfunn mellom kapitalisme og kommunisme. Arbeiderklassen tar makta i staten, og hoveddrivkrafta i produksjonen vil være bevisst planlegging for å tilfredsstillere menneskas behov, og ikke som før kapitalakkumulasjon og profittstrev.

eksistensbetingelser, klassene i det hele tatt og dermed sitt eget herredømme som klasse.

I stedet for det gamle borgerlige samfunnet med sine klasser og klassemotsigelser trer en sammenslutning hvor den frie utviklinga av hver enkelt er betingelsen for alles frie utvikling.

Dette er imidlertid ikke nok. Arbeiderklassen kan ikke frigjøre seg sjøl uten å frigjøre heile menneskeheta fra utbytting og undertrykking. En slik seier vinner klassen først når den har opphevd seg sjøl som klasse, slik at alle klasser er blitt borte og det kommunistiske, klasseløse samfunnet er nådd.

Det politiske systemet under sosialismen må preges av denne målsettinga.

5.3.12: Økt produktivitet og omlegging av produksjonen må så fort som råd bidra til ytterligere forkorting av normalarbeidsdagen, og det er viktig raskt å få trukket sektorer som bolig, helse, utdanning og kommunikasjon ut av markedsøkonomien. De mulighetene som den nye teknologien gir til å trekke sektorer ut av vareproduksjonen og over til rein distribusjon av produkt og tjenester ut ifra behov, må utnyttes til fulle. Mens kapitalismens hovedregel er at noen har eiendomsrett til andres arbeid, må vi under sosialismen strebe mot det kommunistiske prinsippet om at alles arbeid skal komme alle til nytte.

5.3.13: Under sosialismen vil det være en dominerende offentlig sektor, og nye former for samvirke vil utvikles. Samtidig kan det gis rom for sjølsysselsetting og begrensa former for privat virksomhet.

Den sosialistiske staten må kontrollere kommandohøydene i økonomien. Forholdet mellom plan og marked må avgjøres konkret, slik at markedsmekanismer både utnyttes og tøyles. Den sosialistiske planøkonomien må være overordna. Den teknologiske utviklinga har gjort at denne prosessen kan bli både mer effektiv og mer fleksibel enn den var i tidligere sosialistiske samfunn. I landbruk og fiske må samvirketiltak støttes og oppmuntres.

5.3.14: Det sosialistiske Norge må løsrive seg fra alle imperialistiske allianser og forpliktelser, oppgi norsk kapitalvirksomhet i utlandet når denne bygger på tilbakeføring av overskudd til Norge, og oppgi alle krav i Antarktis. Samisk sjølråderett i samiske områder må garanteres.

MØTE 2: DEMOKRATI OG ARBEIDERMAKT

UNDER SOSIALISMEN

Ett kjernesporsmål når det gjelder diskusjoner om sosialisme, er demokratispørsmålet. Allerede Karl Marx definerte sosialismen som at arbeiderklassen tok makta over staten ved å "kjempe igjennom demokratiet" (Det kommunistiske manifest, side...). Lenin skriver i staten og revolusjonen at sosialismen er "demokratiet, (...) innført så fullstendig og heilskapleg som tenkjast kan" (Staten og revolusjonen). Samtidig pekte begge på at dette demokratiet også innebar et klassesdiktatur; begrepet proletariatets diktatur skriver seg fra deres analyser.

Det sosialistiske demokratiet har hatt trange kår i den sosialistiske historia opp til nå, i en imperialistisk omverden som tilslutt knekte de første sosialiststatene og hvor kommunistiske partier som sto i spissen også i stor grad "glemte" at det sosialistiske demokratiet er en livsnødvendighet for at sosialismen skal bestå og utvikle seg vidare mot kommunismen. Også AKP har hatt sine "svin på skogen" her, sjøl om vi ikke har vært i en situasjon med press for å forsvare en sosialistisk statsmakt.

De historiske lærdommene har ført til at den revolusjonære bevegelsen i Norge i dag har et syn på sosialismen som vektlegger også Marx og Lenin sine påpekninger om det sosialistiske demokratiet. Men kjensgjerninga om at vi har med et klassesamfunn å gjøre gjør at debatten allikevel ikke er helt ukomplisert. Vi har samla noen artikler og klipp med

litt forskjellige innfallsvinkler på sosialisme, demokrati og klassesmakt, og har her noen forslag til problemstillinger til diskusjonen.

1. *Programmet til AKP slår fast både at sosialismen må bety utvida demokratiske rettigheter, og at rettigheter kan innskrenkes overfor rasister/nazister og folk som prøver å gjeninnføre kapitalismen med mak, samtidig som den private eiendomsretten innskrenkes kraftig. Hvor går grensene? Er det nødvendig med inngrep i demokratiske rettigheter som yrings- og organisasjonsrett utover det en injurielov vil gi? Skal en sosialistisk regjering overlate plassen til en regjering som vil gjeninnføre kapitalismen dersom den blir nedstemt i valg?*
2. *Sosialismen skal være arbeiderklassens stat. Hva vil et demokrati for arbeideklassen bety i praksis? Er dette godt nok ivare tatt i det nåværende partiprogrammet?*
3. *Er det sosialistiske demokratiet avgjørende for arbeiderklassens makt, og dermed for å bevare og videreutvikle sosialismen? Må et sosialistisk samfunn være demokratisk, eller peke i retning av demokrati for å kalles sosialistisk? Eller kan det tåle perioder med unntakstilstand uten at det med nødvendighet fører til kontrarevolusjon?*

SOSIALISMEN: ARBEIDERKLASSENS STAT

Av Ole Marcus Mærøe, sentralstyremedlem i AKP

Etter min mening er definisjonen av sosialisme et samfunn der arbeiderklassen har tatt makta over staten, bygger sitt eget statsapparat, og bruker det til å forandre samfunnets basis fra en kapitalistisk basis, til en kommunistisk basis. En politisk definisjon av sosialismen som først og fremst bygger på hvem som styrer staten, og hvilken vei utviklinga av samfunnet tar, er uløselig knytta sammen med en diskusjon om *hvordan* arbeiderklassen kan styre staten; med andre ord diskusjonen om demokrati og despoti. Dette innlegget handler stort sett om det.

Den marxistiske definisjonen av staten forklarer staten som et maktapparat for den herskende klasse. Staten eksistere for å forsvare den herskendes klasses eiendom. Sånn sett er staten i et hvert klassesamfunn egentlig redskap for ett klassesdiktatur, uansett hvor demokratisk sjølve statsapparatet er organisert. Dette betyr ikke at demokrati er uviktig i et klassesamfunn, tvert om mener jeg demokratispørsmålet er svært viktig for klassekampen. Arbeiderklassen har interesse av å slåss for mest mulig demokrati innafør kapitalismen. Dette er ett viktig reformkrav, arbeiderklassen har en veldig sterk interesse av å leve i et demokratisk samfunn framfor et despotisk, det kan

bokstavelig talt stå om liv eller død. Men det er også ett revolusjonært krav, fordi kapitalismens indre motsigelser fører til en uthuling av demokratiet. Kampen om demokratiet under kapitalismen er stadig mer og mer i strid med kapitalismen sjøl, ikke bare økonomisk, men også politisk. Tilslutt vil den eneste måten arbeiderklassen kan slåss for demokrati være å ta makta sjøl, gjennom en sosialistisk revolusjon.

Sosialismen er et klassesamfunn. Det er et samfunn der ei klasse (arbeiderklassen) har tatt makta, og hersker over de andre klassene, som fortsatt eksisterer. Men samtidig skiller sosialismen seg fra alle andre klassesamfunn, sosialismens mål er jo å oppheve seg sjøl. Arbeiderklassens makt over staten er veien til et klassesløst samfunn, der klassene og staten er oppløst. Etter min mening legger det begrensninger på sosialismen som ikke ligger på tidligere typer klassesamfunn. Det betyr at man må bygge ett statsapparat som har som formål å bygge ned seg sjøl. Etter min mening umuliggjør dette konstruksjonen "despotisk sosialisme". Despotiet vil alltid forsvare seg sjøl og sin makt, en despotisk stat vil aldri kunne ha som oppgave å oppløse seg sjøl. Arbeiderklassen kan bare heve seg sjøl til herskende klasse gjennom et

djupere og breiere demokrati enn det man har sett under kapitalismen. Et styrka demokrati under sosialismen er styrka makt for arbeiderklassen, og samtidig styrka mulighet for å oppheve klassene, og dermed også staten.

Det betyr ikke at alle former for sosialisme som kommer til å dukke opp framover vil være demokratiske drømmesamfunn. Etter min mening er demokrati en historisk prosess, der utviklinga i retning styrking eller svekking av demokratiet er et viktigere perspektiv enn å måle akkurat hvor demokratisk ett enkelt øyeblikk er i et konkret land. Jeg trur ikke det er mulig å over natta innføre et perfekt sosialistisk folkestyre over hele verden. Etter min mening er det mye viktigere at sosialismen utvikler seg i retning mer, djupere og breiere demokrati. Sosialismen er ikke en tryllekunst, det er en politisk prosess fra *kapitalisme* til *kommunisme*. En del steder i verden er det en ganske drastisk overgang, for å si det mildt.

Jeg trur ikke revolusjonen står og banker på den norske døra i dag. Jeg trur det er en god stund til Norge får oppleve revolusjonære tilstander. Derfor er det vanskelig å spå hvordan Norge vil se ut før revolusjonen. Om det ser ut omtrent som nå, så har vi ett veldig fint utgangspunkt for å bygge et sosialistisk demokrati, der overgangen mellom kapitalisme og kommunisme blir mye enklere enn mange andre steder i verden. Men løfter vi blikket litt, og ser ut av vår egen norske navle, så ser vi ganske andre forhold i land der revolusjonen står mye nærmere. Ett system som ville vært despotisk i Norge vil, så lenge det fortsetter å bevege seg i riktig retning, peke i retning av demokrati i deler av den tredje verden. Historia viser oss det samme.

Både Russland og Kina er eksempler på samfunn som i de første åra virkelig betød demokratiske framskritt for folk flest. Etter mitt syn var det ikke en enkelthendelse som tok kverken på sosialismen i Russland og Kina. Det var heller ikke sånn at man tok tverrsnitt av hvert sekund, og fant ut at på ett eller annet konkret tidspunkt var det ikke lenger fint nok til å kalle sosialisme. Jeg mener tvert om det er retninga på samfunnet som avgjør. En eller annen gang i løpet av disse landas historie tok despotiet overhånd; altså retninga snudde fra stadig *mer demokrati*, til stadig *mindre demokrati*. Helt parallellt vokste privilegiene til et sjikt som utvikla seg til en ny overklasse.

Det er mye som spiller inn på hvordan ett samfunn ser ut. Man må forholde seg til, de materielle forholda, som ytre press, økonomisk situasjon, hvordan ser kapitalismen ut i det øyeblikket revolusjonen skjer. Alt sånt setter grenser for utviklinga. Basis legger grunnlaget for overbygninga. Men samtidig er det viktig å understreke at demokrati er et politisk spørsmål. Sjøl om forholda i Russland og Kina var vanskelige, så var det fortsatt etter mitt syn politiske feil som til sjuende og sist raserte sosialismen. Moskvaprossessene var ikke en mekansisk konsekvens av den økonomiske utviklinga i Russland. Sovjetunionens kime til imperialisme som utvikla seg etter andre verdenskrig var valgt politikk, sjøl om de objektive forholda også spiller en rolle. Sånn vil det

også være i framtida; at kommunistiske ledere gjør grove feil, som har potensiale til å velte hele sosialismen i enkelte land, og kanskje i store områder i verden.

Jeg har så langt sett litt på prinsipper og problemer rundt sosialisme og demokrati, i verden i dag, og så vidt historisk. Men jeg har så langt styrt unna spørsmålet om hvordan arbeiderklassen kan styre staten, altså hvordan et sosialistisk demokrati kan se ut. Jeg avslutter med noen forlag til prinsipper for organisering av en sosialistisk stat. Jeg prøver å være såpass prinsipiell at det ikke bare er gyldig for Norge 2005, men samtidig må jeg nok innrømme at enkelte land ikke vil kunne oppfylle disse prinsippene umiddelbart etter en revolusjon. Dette er ikke minstekrav til sosialisme, men noen forslag til hvordan det kan gjøres.

Samfunnet gjennomorganiseres. I dag er det borgerlige demokratiet bygd på massenes passivitet. Man går til valglokalet hvert fjerde år og putter en lapp i en urne; så velger man det politiske apparatet som utgjør det norske demokratiet de neste fire åra, enten sentralt eller lokalt. Jeg trur det er et blindspor under sosialismen. Jeg trur man må bygge staten nedenfra, på relativt små kollektiver, som igjen velger representanter oppover i systemet. Det er et mål å dra hele folket inn i den demokratiske styringa av staten. De minste enhetene må være store nok til at de ikke bare blir syklubber, og små nok til å aktivisere alle medlemmene. Om en demokratisk grunnenhet er et borettslag, eller på en arbeidsplass, så har de ansvar for å drive det borettslaget eller den arbeidsplassen, innafor de rammene staten og eventuelle andre organer lenger opp vedtar.

Ansvarlighet nedover. Alle valgte representanter står direkte ansvarlig overfor dem som har valgt dem, og kan tilbakekalles.

Vekk med det profesjonelle byråkratiet. Byråkratiet er like mye en kjerne til en ny herskerklasse som politikere. Flest mulig byråkratiske oppgaver bør løses på andre måter enn av profesjonelle byråkrater. Det som må gjøres av administrasjonsoppgaver bør gjøres av valgte tjenestefolk, som sitter i begrensa perioder, og kan tilbakekalles akkurat som representanter i de politiske organa.

Opphev skillet mellom håndsarbeid og åndsarbeid. Dette er et umulig krav å gjennomføre fullt ut under sosialismen; jeg trur man må ha en fullt utvikla kommunisme før dette skillet reelt sett er oppheva, men sosialismen må finne mekanismer som peker i den retninga. For eksempel kan mer og mer av åndsarbeidet gjøres av vanlige arbeidsfolk jo etter hvert som arbeidstida forkortes. Noe intellektuelt arbeid vil måtte gjøres av profesjonelle. Da er det kanskje en ide at de profesjonelle det gjelder har ei arbeidsuke i fysisk arbeid nå og da? Det bør være et overordna prinsipp at alle oppgaver som inneholder kimer til makt skal fordeles på flest mulig, og at folk

PERSONLIG FRIHET/DEMOKRATI UNDER SOSIALISMEN

Utdrag fra en innledning Morten Falck holdt for Oslo AKP, og som kommer i artikkelform i Rødt!

Organisering

Demokrati krever kollektiver – nemlig organisering. Det er i organisasjonslivet vi lærer å snakke i forsamlinger. Det er gjennom organisering folk lærer møte-teknikk, avstemningsregler, hvordan ting kan vedtas og settes ut i livet - osv. Kort sagt: organisasjonslivet er en skole i demokrati. Og en forutsetning for at sosialismen kan fungere.

Kommunistenes rolle har alltid vært organisering. Kommunistene er det organiserende element. Gjennom å organisere den daglige kampen på alle mulige områder – i fagforeninger og i kvinne-organisasjoner, i EU-kampen og i ”Blåsbort vel”, er det vi kan bygge opp de folkelige kreftene til å få den erfaring og styrke som trengs for å knuse kapitalismen. Sosialismen kommer ikke gjennom vedtak i Stortinget, men gjennom folkets kamp på alle samfunnets konkrete områder.

Men organisasjonslivet er ikke enkelt. Hvordan gjennomfører man en demokratisk organisasjonspraksis? Hvordan sikrer man seg mot pampevelde, mot hersketeknikker – hvordan kan man sørge for at mindretallet alltid kommer til orde, og at alle tør å snakke åpent? Hvordan gjennomfører man en diskusjon i demokratiske former, uten at noen få erfarne menn får dominere eller i verste fall gjøre hele diskusjonen til en privat krig for sine egne kjepphester?

Dette er viktige spørsmål nå, og det vil være like viktig under sosialismen. Sosialismen er organisert, den er et samfunn hvor alle deltar i kollektiv virksomhet på frivillig basis, en frivillig sammenslutning av frie individer. Vi aner ikke hvordan disse organisasjonene vil se ut. De må utvikles i løpet av kampen. (...)

Organisasjonsformene avgjøres av de materielle vilkåra og de tradisjonene som fins der og da. Dermed blir det viktig å slutte med den idealistiske måten å forholde seg til historien på. Slutte å fordømme og idealisere og slutte å utkjempe fortidas kamper. Noen kjemper fortsatt for arbeiderråd som om de skulle befinne seg i Petrograd i 1917. Det er for seint. Historien har skjedd, det er allerede et faktum. Det som gjenstår er å forstå hvorfor ting gikk galt, ikke for å fordømme, men for å lære. For dessverre har alle forsøk på å skape sosialisme hittil gått galt.

Jeg tror at kommunistene har hatt en tendens til å innbille seg at alt ordner seg under sosialismen. Men det gjør ikke det. Tvert imot. Da begynner den virkelige kampen. For å få vanlige folk til å ta ansvaret, for å få dem til å overta for byråkratiet. Kampen for aktivisering, for kritikk. Mot mandariner, mot ”gamle kadre” som monopoliserer arbeidet og gjør det umulig å overta. Kampen for at folk skal ta problemene i sine egne hender. (...)

Masselinja/Tjen folket/folket og bare folket...

Vi har viktige erfaringer å bygge på.

- Maos oppsummeringer av folkekrigen: Ha tillit til massene, massene er de virkelige heltene, tjen folket, osv. er djupe erfaringer fra arbeidet med å organisere det nye samfunnet i de frigjorte områdene. Ikke slå og skjell ut folk. Ta ikke noen ting fra folket, uten å betale for det. Isolere fienden, drukne ham i folket som slåss for sine egne rettigheter.
- Kritikken av Stalins metoder, forsvaret for demokratiske former, mobilisering av massene - og parolen om at klassekampen fortsetter under sosialismen, er viktige oppsummeringer.
- Det er erfaringene fra vår egen kamp mot kvinneundertrykking også, og oppsummeringa av hvordan hersketeknikker kan få kvinner og uerfarne ungdommer, arbeidere og undertrykte til å tie i forsamlingen og overlate rommet til sjølhøytidelige menn eller personer i maktposisjon.

Vi har andre vilkår enn de kinesiske kameratene. Vi vil skape noe helt annerledes. Men jeg mener vi kan lære noe helt vesentlig av Mao. Hans skrifter om praksis, om motsigelsen, om den korrekte behandlinga av motsigelser i folket, og hans oppsummeringer om metoder for arbeid og metoder for ledelse, er politisk lærdom som vi må bygge på. Det tror jeg faktisk borgerskapet er klar over også - derfor bruker de fremdeles så mye krefter på å sverte og baktale ham, nå 30 år etter at han døde.

Riss av et sluttinnlegg:

(...) Sosialismen skal være mer avansert enn kapitalismen. Den skal innebære et større demokrati, større trygghet, mindre vold og overgrep. Minimalt med undertrykking. Noen har vært opptatt av muligheten til å kue sjefen. Rulle i tjære og fjær, paradere gjennom gatene med klovnehatt.

Ja, det kan finnes gode grunner for klassehat. Det har ofte undret meg at ikke banksjefer, politikere, LO-ledere og TV-kommentatorer som oppfører seg som aller mest arrogant, blir partert, most, flådd på åpen gate og skinnert deres spikret på veggen. Men vi er jo ikke for at sånt skal skje, iallfall ikke når vi tenker oss om. (...)

Det er klart at det vil være en periode under innføringa av sosialismen der det etter all sannsynlighet og erfaring vil gå varmt for seg, og det vil bli begått overgrep fra begge sider. Men det må stå klart hele tida: Det vi ønsker, er ikke overgrep. Det vi ønsker er rettferdige straffer for klare overgrep og lovbrudd. Vi ønsker å ta fra borgerskapet muligheten til å utbytte og undertrykke andre mennesker. Men ønsker vi å ta fra dem stemmeretten og ytringsfriheten? Hvorfor skulle vi ønske det?

Er det ikke heller sånn at vi bør gi dem stemmerett, og forsvare deres rett til å ytre sine underlige standpunkter? De er jo akkurat som oss mennesker de

også, selv om mange av dem er litt nerdete. De kan ofte ikke jobbe ordentlig, og skjønner ikke at de må ta hensyn til andre, gjøre reint etter seg, vaske klærne sine, lage mat osv. Tenk på Kinas siste keiser – han døde lenge etter revolusjonen, som en gammel mann, og livberget seg som gartner. Men han trengte opplæring for å bli menneske, han måtte til og med lære sånne enkle ting som å kle på seg.

Er ikke det mye bedre enn å kaste ham i fengsel, eller ta livet av ham? Det betyr at man ser på menneskene som sammensatte, med både gode og dårlige sider. Det er alltid noen gode sider å utvikle, det er alltid et håp. (...)

Vi har ikke behov for hevsn. Vi har behov for et menneskevennlig samfunn. Vi har behov for et svært utstrakt demokrati, større enn historien har sett til nå. Det forutsetter at folk kan føle seg trygge når de snakker, at de får sjøltillit til å gå imot flertallet, til å peke på nakne keisere - og til å innrømme at de tar feil når de gjør det. Da må vi legge vekk herskerteknikker, glemme metoder for undertrykking og ydmykelse, og vise tydelig hva vi vil. Virkelig, stort og omfattende demokrati, som gjelder alle. Hele tida. Hele framtida. Til alle rettigheter slutter å være rettigheter, og blir en vane.

STATEN, PROBLEMLØSER OG PROBLEMSKAPER

Utdrag fra "Den flerstemmige revolusjonen" av Kjersti Ericsson. Kapitelet vi har klipt fra står fra s 161-170. Boka ligger i sin helhet på <http://www.akp.no/hefter/flerstemmig/flerstemmig.htm>

Sosialistisk strategi har i praksis oftest gått ut på å bygge opp et sterkt, sentralisert statsapparat: sentralisert økonomi, sentralisert planarbeid, sentralisert, statlig løsning av de fleste samfunnsoppgaver, sentralisert politisk makt. (...)

Viktige velferdsoppgaver er også blitt løst gjennom statlige tiltak. Staten er videre blitt oppfatta som arbeiderklassens redskap, både til å organisere økonomien i tråd med sine interesser, og til å hindre de gamle makthaverne i å komme tilbake i sine gamle posisjoner. Staten skulle uttrykke de nye maktforholda. Hvis staten er arbeiderklassens stat, er det naturlig å se på en sterk stat som uttrykk for arbeiderklassens styrke. De fleste sosialistiske land har dessuten vært utsatt for aggresjon, og trusler om aggresjon, fra en imperialistisk omverden. En sterk, sentralisert stat har også bidratt til forsvaret mot ytre aggresjon. Kort sagt, staten er blitt den store problemløser.

Men erfaringene fra sosialistiske samfunn viser at staten ikke er den store problemløser. Den er like mye den store problemskaper. Også en stat som skal tjene arbeidsfolks interesser, har en nesten uimotståelig tendens til å skille seg fra dem den skal tjene, til å avle nye, byråkratiske herskersjikt. Ei slik utvikling er helt logisk hvis vi ser det i lys av teoriene til Marx og Engels: Så lenge arbeidsdelinga krever at styring og administrasjon er en spesialoppgave for et mindretall, har klassesamfunnet sin "historiske berettigelse". Det mindretallet som styrer og administrerer, blir også lett **herskere**. Vi kan gå inn for arbeiderkontrollorganer og andre ordninger for å hindre ei slik utvikling. Men disse arbeiderkontrollorganene kan lett få samme forhold til statsapparatet som statens forurensningstilsyn i dag har til næringslivet: De kommer etterpå og rensker vekk den verste møkka. Men det er ikke de som legger premissene for utvikling

Innafor marxistisk tenkning er imidlertid det langsiktige målet egentlig å oppheve staten - i et klasse-

løst, kommunistisk samfunn der ingen hersker over andre. Marx snakket om at staten etterhvert ville "dø hen" når tida var moden. Men statens "bortdøen" vil neppe være noen gradvis harmonisk prosess som skjer av seg sjøl. Kanskje krever det aktiv kamp for å skape et samfunn med en lav maktbasis gjennom hele denne sosialistiske overgangsperioden. Kanskje trengs det en strategi som tar mer direkte utgangspunkt i det langsiktige målet: den statsløse kommunismen - en strategi for å bygge opp makt nedafor, for å finne desentraliserte løsninger, løsninger som betyr nedbygging av stat og byråkrati.

Dette er ikke uproblematisk. Demokrati krever materielle muligheter. Hvis hele det arbeidende folket skal styre, ikke bare et lite mindretall som har det som spesialoppgave, må flertallet ha tid og krefter til å gjøre det.

(...) Mulighetene til å bygge ned staten, og få til et aktivt demokrati der hele arbeiderklassen og det arbeidende folket deltar, avhenger av materielle forhold. Men ikke bare. Det handler også om **politisk linje**.

Hvordan kan det skapes en sosialisme der premisene for samfunnsutviklinga ikke legges på toppen, der dagliglivet er med på å definere "de store spørsmåla", der det er plass til mangfold, der motsetninger og undertrykkingsforhold ikke usynliggjøres, men tas opp, bearbeides og løses? (...)

Hva slags administrative løsninger et samfunn finner for ulike samfunnsoppgaver er ingen tilfeldighet. I vårt samfunn skal de løsningene som velges tjene, eller ihvertfall ikke true, makta til kapitaleierne. La oss ta Arbeidstilsynet som eksempel. Arbeidstilsynet skal sikre arbeidsfolk mot helseskadelige arbeidsforhold. Arbeidstilsynet skal vokte over arbeidsmiljøet, men bare i den grad det ikke går ut over profitten. Det sies til og med rett ut

Et arbeidstilsyn som skal beskytte arbeidsfolk, samtidig som det ikke skal beskytte dem, det må organiseres som et eget administrativt organ atskilt

fra arbeidsfolk sjøl. Men hvis vi ønsker et arbeidstilsyn som i fullt alvor skal vokte over arbeidsfolks helse og sikkerhet? Trengte vi da et eget, administrativt organ? Ville det ikke være mer fornuftig om arbeiderne rett og slett fikk mer makt, om fagforeninga fikk utstrakt myndighet til å bestemme over arbeidsmiljøet på bedriften? Og ville ikke det også være en bedre garanti for arbeidsfolks makt, enn et kontrollorgan i et statsapparat med en innebygd tendens til å fjerne seg fra dem det skal tjene?

Eksemplet med arbeidstilsynet kan overføres til svært mange administrative organer i samfunnet vårt. Oppgavene de er satt til å løse, skal løses på kapitalens premisser, uten å true profitten. Hele det

som vi pleier å kalle velferdsstaten, og som vi i dag slåss for å forsvare, skal, ved siden av å sikre folk en del goder, også kontrollere og disiplinere folk. Staten er ikke nøytral, den er en klassestat. Den utfører oppgavene sine slik at det tjener makthavernes interesser. (...)

I det nye samfunnet må "lav maktbasis" bety reell makt på grunnplanet. Og kanskje kan mye gjøres annerledes dersom en slutter å tenke at arbeiderklassens makt først og fremst uttrykkes gjennom en sterk stat (noe som raskt kan bli en illusjon når statsbyråkratiet fjerner seg fra sin klassemessige basis og begynner å tjene sine egne interesser), og i stedet tenker at jo lavere maktbasisen i samfunnet ligger, jo mektigere er arbeidsfolk.

FIRE PRINSIPPER FOR SOSIALISTISK DEMOKRATI

Av Eva-Lill Bekkevad, medlem i Oslo AKP.

Demokratiet under sosialismen er en prosess, tror jeg. Det må bygges opp over tid. Sjøl er jeg slett ikke sikker på om parlamentarismen eller andre typer ensidig representativt demokrati er den beste løsninga for å sikre folket makt og innflytelse. Jeg tror våre evner til å tenke demokratiske strukturer er svært begrensa av den tida vi lever i og den formen for «demokrati» vi har levd med i flere hundre år.

Jeg trur likevel at i en innledende fase av sosialismen vil en eller annen form for representativt demokrati (mer eller mindre likt det vi kjenner til idag) være hovedformen. Derfor trur jeg det er viktig å se på hvordan vi kan utvide det så snart som mulig. I utgangspunktet tenker jeg at vi må sikre utbygging på minst fire områder:

1. **Minoritetene (mindretallet) må sikres mot flertallet.** Da mener jeg ikke at ikke flertallet skal bestemme, men at det vil finnes systematiske mindretall (slik for eksempel kvinner er det i mannsfagforbund i fagbevegelsen, ungdom er det i kommunevalg osv.) som med stor sannsynlighet vil stemmes ned på nytt og på nytt og på alle nivåer innafor det representative demokratiet. Disse mindretalla må sikres gjennom formelle

rettigheter som for eksempel kvotering og direkte forslagsrett til det neste nivået. Slik vil ikke et mannlig flertall kunne stemme ned kvinnene allerede på grunnplanet, de gamle vil ikke kunne nekte ungdommen innflytelse osv.

2. **Vi må sikre helheten mot å bli overkjørt av delen.** Vestlandets kraftkommuner kan for eksempel ikke få lov til å bestemme at resten av landet ikke trenger strøm og en bydel kan ikke aleine bestemme at ikke de vil belemres med gjennomgangstrafikk hvis denne bestemmelsen bare fører til at nabobydelen blir dobbelt belasta.
3. **Vi må sikre individer mot overgrep og tap av rettigheter fra flertallet.** Det trur jeg sikres best gjennom en godt fungerende rettsstat.
4. **Vi må sikre at demokratiske institusjoner er ansvarlige nedover i stedet for oppover som i dag.** Én mulighet er tilbakekallingsrett for representanter, slik at folk som ikke lenger representerer de som valgte dem kan bli fratatt sin representative funksjon.

AKPs PROGRAM

5.3.6: Et sosialistisk Norge må bygges opp av det arbeidende folket sjøl. Den konkrete utforminga av nye maktorgan og institusjoner vil skje undervegs i dette arbeidet og være prega av kampene som heile tida foregår.

Arbeiderklassen må organisere seg for å utøve makt som klasse. Den må bygge opp sine egne statsorgan og sørge for at folkevalgte organ får avgjørende myndighet i sentrale og lokale økonomiske spørsmål. Arbeiderklassen må slåss for ei stadig større desentralisering av avgjørelsene innfor de sentrale rammeplanene. Ei viktig forutsetning for dette er en fri og uavhengig fagbevegelse, og at arbeiderne organiserer seg for å utvikle kontroll over og ledelse av produksjonen.

Det må skapes nye former for direkte, deltagende demokrati, både i arbeidslivet og i samfunnslivet ellers. Valgte ledere både i arbeidslivet og i politiske organ må med jamne mellomrom fratre verva sine og delta i vanlig arbeid i kortere eller lengre tid. Dette er ei forutsetning for å bryte ned arbeidsdelinga mellom manuelt og intellektuelt arbeid og skillet mellom styrende og styrte.

Det må eksperimenteres for å finne måter å utvikle og utdype demokratiet. Som utgangspunkt trenger vi et utvida representativt demokrati basert på frie valg mellom kandidater som representerer ulike alternativ. Det må tas tiltak for å sikre kvinner og arbeidere rettmessig deltaking i samfunnsstyringa.

5.3.7: Sosialismen må bety ei utviding av demokratiske rettigheter som yringsfrihet,

organisasjonsfrihet og pressefrihet. Den sosialistiske staten må være sekulær og ikke stimulere religiøs virksomhet. Men det må være religionsfrihet og ikke forsøk på å avskaffe religiøs virksomhet med tvang. For å kunne fylle en kritisk funksjon i samfunnslivet må mediene og kulturlivet sikres rettigheter og rammevilkår som gjør dem uavhengig av både politiske myndigheter og kapitalgrupper.

Den sosialistiske staten kan innskrenke de demokratiske rettighetene for grupper som vil gjeninnføre kapitalismen med makt, med eller uten støtte fra imperialismen utafra; og for nazistiske og rasistiske organisasjoner. Samtidig er det avgjørende at slike nødvendige tiltak ikke skal kunne misbrukes til å undertrykke befolkninga. Det er derfor heilt nødvendig at det sosialistiske samfunnet holder fast ved prinsipper om offentlighet, likhet for loven, et uavhengig rettsvesen og reell rettssikkerhet.

Det er sannsynlig at et folkeflertall må bruke væpna makt for å forsvare ei sosialistisk omveltning mot borgerskapets voldsapparat. Dette er ei utfordring for utviklinga av det sosialistiske demokratiet etterpå. Erfaring både fra sosialistiske land og fra nasjonale frigjøringskamper tilsier at væpna omveltninger, sjøl om de er nødvendige og har brei støtte, alltid vil innebære en risiko for at ledelsen etterpå kan misbruke våpenmakta til å undertrykke kritikk og demokratisk opposisjon. For å unngå dette må den revolusjonære bevegelsen forplikte seg så klart på rettssikkerhet og sikring av de demokratiske rettene etter revolusjonen at det blir umulig for noen ledelse å neglisjere dem.

MØTE 3. KOMMUNISTPARTIETS ROLLE UNDER SOSIALISMEN

I AKPs partiprogram 5.3.8 sies det: *"Kommunistiske parti må også under sosialismen være uavhengig av staten, fungere som kritiske element i samfunnet og se det som sin oppgave å gå i spissen for å utvikle et klasseløst samfunn"*.

Dette standpunktet springer ut av behovet for subjektive og strukturelle krefter for å utvikle sosialismen framover mot kommunismen, slik det bl.a. også pekes på i programpunkt 5.3.4.

Formuleringen i 5.3.8 sier at partiet legger hovedvekt på at det må prioritere å være en organisert pådriver til venstre for det sosialistiske statsapparatet, i lys av de historiske erfaringene vi har med sosialismen. Dette er et standpunkt som står i *diamentral motsetning* til standpunktet at kommunistpartiet skal være det statsbærende partiet. I det nåværende programmet står det ingenting annet om hva partiets rolle konkret skal være under sosialismen,

PARTI OG SOSIALISME

Av Kenneth Fuglemsmo, sentralstyremedlem i AKP.

"Kommunistiske parti må også under sosialismen være uavhengige av staten"

AKPs gjeldende partiprogram

"Den leiande rolla åt proletariatet vert utøvd gjennom den leiinga partiet har i staten og samfunnet."

Prinsippprogram for AKP (ml) 1976

Hvorfor et kommunistparti?

Marxismens sentrale subjekt er arbeiderklassen. Arbeiderklassen står, på grunn av sin rolle i produksjonen, i direkte motsetning til kapitalen. For å kunne ta den politiske makta fra borgerskapet trenger arbeiderklassen redskaper. Vi trenger politisk organisering og ledelse. Et kommunistisk parti skal være arbeiderklassens parti, for å sammenfatte erfaringer og lede kampene mot kapitalismen.

Oppheving av kapitalismen er ikke gjort i en håndvending. For å kunne omforme samfunnet, må arbeiderklassen først ta makta fra borgerskapet gjennom sosialistisk revolusjon. Revolusjonen er et tidlig tiltak for å gjøre det mulig å avskaffe de fiendtlige motsigelsene knytta til klassesamfunn og kapitalisme, noe som vil ta lang tid og krever at arbeiderklassen vinner kampene som fortsetter etter revolusjonen.

Ledende eller statsbærende?

Den marxist-leninistiske tradisjonen legger vekt på kommunistpartiets ledende rolle - både før og etter revolusjonen. I de sosialistiske landa har kommunistpartiene smelta sammen med statsmakta. AKP er knytta til ML-tradisjonen i sitt syn på partiet som

men i kap 7.1.1 står det retningslinjer som angår partiets rolle helt fram til kommunismen.

- *Gir det som står i 5.3.8 en riktig anvisning for hva som bør være kommunistpartiets oppgave under sosialismen? Noen har innvendt at sjøl om dette måtte være riktig, så "skygger" programteksten unna det forholdet at den sosialistiske staten også vil bli angrepet fra høyre, det gamle og det nye borgerskapet, og at partiet også må ta ansvar her. Vil det derfor ikke også være riktig av kommunistpartiet å delta i denne kampen også **innafør** statsapparatet, og bør ikke dette synliggjøres i programmet?*
- *Bør det stå noe om arbeiderklassens og kvinnes stilling i partiet under sosialismen?- og om partiets rolle innenfor masseorganisasjoner som fagforeninger og andre interesseorganisasjoner?*

ledende, men programmet sier at kommunistene må være uavhengige av staten.

Jeg er overbevist om at for å utvikle samfunnet til kommunisme, må ledelsen av staten være kommunistisk. Samtidig bør ikke et kommunistparti ha formelle rettigheter i arbeiderstaten. En sosialistisk stat skal være organiseringa av arbeiderklassen som herskende klasse. Sammensmelting av parti og byråkrati var en viktig faktor for at kommunistpartiene i Sovjet og Kina forlot marxismen.

Når parti er lik byråkrati, utvikler partiet særinteresser i motstrid til arbeiderklassens interesser. Partimedlemskap ga privilegier og kaderen fikk egeninteresse av å ikke utvikle arbeidermakt over samfunn og produksjon. Borgerskapet og imperialismen vil hele tida forsøke å ødelegge kommunistpartiene. Sammensmelting av stat og parti, manglende åpenhet, maktmonopol og lite reell arbeidermakt, gjør sosialismen svært sårbar for degenerering og kontrarevolusjon.

Dette er i all hovedsak AKPs linje. Likevel bør programmet vårt slå fast at vi ønsker en ledende rolle. Våre medlemmer vil stille til valg for å ta tillitsverv for å bygge kommunismen. Hvis ikke kommunister skal være i ledelsen for den sosialistiske staten, hvilke politiske krefter skal da være det? Å både få lederposisjoner i staten og være et "kritisk element", som programmet sier, er en vanskelig limbo som ikke lar seg løse med lettvinne papirvedtak.

Parti, partiet, partiene

I de fleste sosialistiske og såkalt sosialistiske land har det formelt vært tillatt med flere partier. Likevel har det i realiteten kun vært snakk om Partiet. Partiboka

har vært forutsetningen for karriere på alle samfunnsområder, og teorien om kommunistpartiets ledende rolle har legitimert Partiets privilegier som statsbærende parti.

Sjøl om mange sosialistiske revolusjoner har vært prega av flere revolusjonære strømninger, har samtlige sosialistiske og "sosialistiske" land endt opp med idealet om étt samla parti. Stalin og Albanias Enver Hoxha la vekt på den monolittiske enheten, mens maoismen vektlegger nødvendigheten av motsigelser innad i partiet. I begge tilfeller endte man opp med den samme modellen, hvor store politiske motsigelser levde innad i partiet.

Uansette hvilken tradisjon man tilhører innafor den antirevisjonistiske kommunismen meiner man at sosialismen har blitt undergravd fra innsida - fra kommunistpartiet. Kanskje ville det vært lettere å sloss mot restaurering av kapitalismen om motsigelsene hadde kommet til syne som nye partier. At det i stedet for et kommunistparti, fantes flere.

I de borgerlige, parlamentariske landa er det konkurrerende pro-kapitalistiske partier. De er enige om å operere innafor kapitalistiske rammer, men er uenig om hvordan administrere kapitalismen, om forhold som religion, distrikter, sentralisme og mer. Det er like naturlig at revolusjonære vil dele seg på flere åpne politiske alternativer under sosialismen, som at kapitalistene og deres støttespillere gjør det i dag. Ikke gjennom avgjørelser ovenfra om dette, men gjennom at en slik utvikling skjer naturlig nedenfra.

AKPs PROGRAM

5.3.8: Kommunistiske parti må også under sosialismen være uavhengig av staten, fungere som kritiske element i samfunnet og se det som si oppgave å gå i spissen for å utvikle et klasseløst samfunn. (...)

7.1.1: For å styrte kapitalismen trengs en enhetsfront som består av alle revolusjonære og progressive krefter, arbeiderklassens allierte blant bønder, fiskere, intellektuelle og ulike undertrykte grupper. Men kampen for samfunnsendring må ikke nøye seg med reformer av kapitalismen. Den må også føre fram først mot en sosialistisk revolusjon og så videre mot kommunismen. For å sikre dette perspektivet trengs kommunistpartiet.

Mens alle andre fronter og organisasjoner kjemper for delmål, er det partiets oppgave å samle og gi perspektiv til alle disse kampene, og å holde i gang kampen for og debatten om det strategiske målet.

Dette kan partiet bare gjøre dersom det er i stand til å lære av folks kamp, oppsummere og analysere erfaringene, og bringe dem tilbake i ei form som folk kjenner igjen som si eiga.

7.2.5: AKP er et parti som tar mål av seg til å være en del av ledelsen i den sosialistiske revolusjonen. Det betyr at AKPs medlemmer må bygges opp som

De motsigelsene blant revolusjonære som i dag er til å leve med, blir viktigere etter en revolusjon. Problemstillinger som idag er reint hypotetiske, kommer under sosialismen til å være helt sentrale. AKP burde ikke se på spørsmålet om flere partier under sosialismen bare som et spørsmål om demokratiske rettigheter, men også som fornuftig politikk for å hindre at et framtidig kommunistparti degenerer.

Kampen fortsetter

Kampen mellom arbeiderklasse og borgerskap fortsetter under sosialismen. På flere områder kan den også skjerpes. I tillegg vil sosialismen preges av kvinnekampen, kampen mellom åndsarbeid og manuelt arbeid, for teknologisk utvikling, mot rasisme og sjåvinisme, mellom by og land osv. Kommunistene må stille seg i spissen for disse kampene og sloss mot å bli ei konserverende kraft. Jo mer knytta et kommunistparti blir til status quo, til stat og byråkrati, jo vanskeligere blir det.

AKP bør presisere kommunistenes dobbeltrolle under sosialismen i programmet vårt. Ei dobbeltrolle hvor vi både vil være ledende i kampen for å omdanne samfunnet til kommunisme, samtidig som vi sjølsagt vil ta tillitsverv og ansvar i arbeiderstaten. Vår linje bør hele tida være at partiet ikke skal ha noen formelle rettigheter eller i staten, de folkelige bevegelsene (fagbevegelse, kvinnebevegelse) eller i hæren. Partiets ledende rolle må baseres på oppslutning i arbeiderklassen.

ledere. Gode ledere bidrar til at andre utvikler seg og blir ledere, og bidrar til at folk ser at de har ei viktig rolle å spille i kampen for rettferdighet og et sosialistisk samfunn.

7.2.6: AKP jobber heile tida for et best mulig utvikla demokrati i partiet og i organisasjonene vi jobber i. Innad i AKP bygger vi på den demokratiske sentralismen, som vi mener gir best utgangspunkt for demokratisk behandling og deretter felles handling. Dette krever at det enkelte partimedlem deltar aktivt i partikollektivet.

7.5: Hva betyr det å være revolusjonær?

7.5.1: Å være revolusjonær betyr å kjempe for et samfunn uten undertrykking, klasseskiller og krig. Det betyr å erkjenne at i denne kampen har vi mektige fiender, og at vårt viktigste våpen er organisering og innsikt.

(...)

Å være kommunist betyr å innse at det trengs et kommunistparti, og at en sjøl har ansvar for å være med på å bygge dette partiet. Å være revolusjonær betyr å bruke de redskapa en har tilgjengelig for å forstå verden, og å bruke denne kunnskapen for å slåss for endring.

MØTE 4. SOSIALISMEN OG KVINNEFRIGJØRINGA

I følge AKPs program legger sosialismen grunnlaget for et langs skritt framover for kvinnefrigjøringa, samtidig som kvinnekampen under sosialismen vektlegges tungt. "Også under sosialismen trengs det en sterk, uavhengig kvinneorganisasjon og særreiga kvinneorganisering på alle områder. Kvinnene må ha makt både innafor staten, i økonomien, i partia, i masseorganisasjonene og i samfunnslivet for øvrig.

Kvinnefrigjøring må være et av grunnpremissa for planer og tiltak på alle samfunnsområder. Økonomisk og teknologisk utvikling fungerer ikke kjønnsnøytralt. Planene må se det betalte og det ubetalte arbeidet i sammenheng, og finne samfunnsmessige løsninger som avskaffer kvinnes slit og gir dem kontrollen over egne liv", slår programmet fast. Vi har her lagt ved to lengre tekster om sosialisme og kvinnefrigjøring. Den første er et utdrag fra tidligere partileder Kjersti Ericssons "Søstre, Kamerater" fra 1987, og handler om kvinnekamp til sosialismen. Den boka regnes av mange som en av de aller fremste bøkene som er skrivi om kvinner og marxisme. Den andre teksten er utdrag fra partileder Jorun Gulbrandsens artikkel "Kvinnens behov alltid først?" fra Røde Fane nr 1, 2001, og handler om kvinnes forhold i Sovjetunionens tidlige år, satt i forhold til hva vi kan forvente etter en sosialistisk revolusjon i Norge. Med utgangspunkt i dette har vi lagt opp følgende problem-

stillinger:

1. Sosialismen er et overgangssamfunn fra kapitalisme til kommunisme; et klassesamfunn. Det vil si at klassekløyvinga, arbeidsdelinga, fremmedgjøringa, lønnsarbeidet, familien og alt som egentlig legger grunnlaget for patriarkatets makt fortsatt finnes lenge etter en sosialistisk revolusjon. Hvor mye er egentlig mulig å oppnå under sosialismen? Kan familien oppløses helt for vi for alvor begynner å nærme oss den løasseløse kommunismen?
2. Erfaringene fra for eksempel sovjetunionen kan lære oss mye om kvinners forhold under sosialismen. Likevel vil sosialisme i morra i Norge være noe annet enn sosialisme i går i Sovjet. Hva er likt og hva er ulikt? Hvilke utfordringer får morgendagens norske kvinner som er så og si like som sovjetkvinnens utfordringer? Hva kan vi allerede i tidlige faser av sosialismen få til for kvinnene som var umulig i Sovjet i 1920?
3. Kjersti Ericsson skriver om økonomi og teknologi som tjener kvinnene. Jorun Gulbrandsen er inne på noe av det samme. Kom med eksempler på helt konkrete måter å organisere samfunn på som er kvinnevennlige, både på stort og smått nivå. Hvordan må staten se ut? Hvordan organiserer man hverdagen?

SOSIALISME OG KVINNEKAMP

Denne teksten er tatt fra AKPs kvinnepolitiske studiesirkel "Rød feminisme, mot patriarkat og kapitalisme" (<http://www.akp.no/utvalg/kvu/kvinnesirkel-2003.htm>), men er egentlig utdrag fra "Søstre, Kamerater" av Kjersti Ericsson, s XXX-XXX. Boka ligger i sin helhet på AKPs nettsted (<http://www.akp.no/hefter/sostrekamerater/sostrekamerater.htm>)

Sosialismen er en prosess, ikke målet

«Sosialismen må ikke ses på som en «ferdig» samfunnsdannelse, men som en prosess, et overgangssamfunn, en vei fra det gamle til det nye. Det endelige målet er ikke sosialisme, men et klasseløst, kommunistisk samfunn. Forestillinga om sosialismen som et «ferdig» samfunnssystem har gjort mye skade i den kommunistiske bevegelsen. Sosialismen er et kompromiss, eller snarere en kamp mellom motsetninger. Den sosialistiske revolusjonen innfører statsmakta til flertallet, nemlig arbeiderklassen og det arbeidende folket. Men den fjerner ikke arbeidsdelinga i samfunnet. Skillet mellom hændens og åndens arbeid, mellom arbeidere og eksperter, mellom de som blir styrt og de som styrer, finnes fortsatt. Dette står i motsetning til at arbeiderklassen utøver statsmakta, faktisk og direkte.

Så lenge arbeidsdelinga eksisterer, er den en kilde til å undergrave arbeiderklassens og det arbeidende folkets makt. Derfor må det føres en kamp for å bygge ned og til slutt oppheve arbeidsdelinga. Dette må skje

på to måter: For det første ved å skape materielle forutsetninger for omfattende samfunnsmessig deltaking og allsidig utvikling for arbeiderklassen og det arbeidende folket. Noe av det viktigste her er nedsetting av arbeidstida. Så lenge flertallet av befolkninga må bruke mesteparten av den våkne tida si til å produsere det samfunnet trenger, er det små sjanser til å lykkes med å «oppheve arbeidsdelinga», uansett hvor gode forsetter en har. For det andre må det utvikles et politisk system som i størst mulig grad sikrer at arbeiderklassen og det arbeidende folket deltar direkte i statsstyringa innafor de rammene de materielle forholda gir.»

Planer har kjønn

Kapitalismen er i dag veldig produktiv. Det går med liten tid til å produsere tingene vi trenger. Denne tilstanden brukes til å gjøre folk arbeidsløse.

«Under sosialismen behøver ikke ei slik utvikling føre til arbeidsløshet, slik den gjør under kapitalismen. Den frigjorte tida kan tas ut i form av

kortere arbeidstid, og/eller ved å overføre ressurser og arbeidskraft til en stor, offentlig servicesektor som kan erstatte mye av det ubetalte arbeidet i familien. Det finnes ingen garanti for at et slikt valg blir gjort. Men en høyproduktiv økonomi gir større valgfrihet, og større muligheter for kvinnene. Det kommunistiske «behovssamfunnet» er dessuten utenkelig så lenge menneskene må bruke mye tid på å produsere det de trenger til livets opphold.»

Et godt sosialt liv

«Å bygge ned familien som økonomisk enhet vil som sagt kreve en stor servicesektor og mange mennesker i omsorgsykker. Jeg tenker meg mange små, koselige kafeer og restauranter i tilknytning til arbeidsplasser og boliger der vi som oftest spiser maten vår i stedet for å lage den hjemme. Da spares både arbeidet med matlaging og handling. Jeg tenker meg mange små, velbemannede og bekvinnete daghjem, skoler, fritidshjem, aktivitetssentre for folk i alle aldre, trygdeboliger med skikkelig tilsyn og service, kultursentra, biblioteker, svømmehaller osv. osv. En kvinnevennlig sosialisme vil kreve en stor, offentlig «tertiærsektor» som ikke ustanselig blir angrepet med nedskjæringer, innstramminger og bemanningskutt. Og tjenestene som ytes, bør være gratis eller svært billige.

Hva blir arbeid og fritid?

Etter hvert som arbeidstida går ned, og organiseringa av samfunnet forandrer seg, er det godt mulig at en del av behovet for denne sektoren vil falle bort. I dag er det skarpe skiller mellom «arbeid» og «fritid», mellom «skole» og «lek», mellom «voksnes verden» og «barns verden», mellom «offentlig sfære» og «privat sfære». Slik vil det også være i den første fasen av det sosialistiske overgangssamfunnet. Men etter som det tar mindre og mindre tid å produsere de livsnødvendighetene samfunnet trenger, og menneskene blir frigjort til å utfolde skaperevnen sine på en allsidig måte, i overensstemmelse med egne forutsetninger og behov, vil begrepet «fritid» miste mening.»

Gjør tingene gratis!

«Hvordan skal vi slåss for å bryte ned skillet mellom kvinneyrker og mannsyrker under sosialismen? Kvinneens særstilling på arbeidsmarkedet og familien som økonomisk enhet er gjensidig med på å opprettholde hverandre, og ei linje for kvinnefrigjøring må angripe på begge punkter. (...) Kanskje må hovedlinja for kvinneens «lønnkamp» under sosialismen være at lønna skal bety mindre og mindre: At mer og mer av det vi trenger for å leve og ha det bra, både tjenester og produkter, skal bli gratis, så vi kan bruke det etter behov: gratis daghjem, gratis fritidshjem, gratis bolig, gratis kollektivtrafikk, gratis kafebespisning osv osv osv. Det ville være en type krav som var i full overensstemmelse med det strategiske målet vårt.»

Arbeidstida må senkes

«Skal kvinnene spille sin rolle som del av den

herskende klassen, må de ha materielle muligheter til det. Og det dreier seg ikke minst om tid! Å senke arbeidstida (og fjerne husarbeidet som byrde for kvinnene) er både et ledd i å bygge ned arbeidsdelinga mellom menn og kvinner, og mellom styrende og styrte.»

Åpne!

«Sosialismen kommer til å overta kapitalismens «infrastruktur» - bebyggelse, transportnett, veier osv. I denne «infrastrukturen» er det bygd inn et skarpt skille mellom «privat» og «offentlig». Arbeidsplasser, teatre, sportsarenaer, kafeer er skarpt atskilt fra boliger. Og boliger, det er kjernefamilieboliger, der hver enhet har sitt eget, strengt private revir. (...)

Kvinnene er derfor interessert i at store deler av kapitalismens «infrastruktur» brytes ned, og en ny bygges opp: En boligmasse som ikke signaliserer at kjernefamilien er den eneste mulige måte å leve på. En planløsning i bygder og bydeler som «blander» det private og det offentlige, og som gjør det mulig for mennesker å treffe hverandre i mange ulike sammenhenger, og bli kjent med hverandre i mange ulike roller. En materiell struktur som fremmer samvær, nærhet og omsorg over generasjons- og familiegrenser.»

Kjersti Ericsson argumenterer også for at det må utvikles en «dagliglivets teknologi» som tjener kvinnene.

Hun oppsummerer:

«En modell som tjener kvinnene, må tilfredsstillende følgende krav:

- En høytteknologisk økonomi, en økonomi med høy arbeidsproduktivitet. Dette gir det beste grunnlaget for å sette ned arbeidstida så kvinnene får materielle muligheter til å delta i styringa av samfunnet, og til å bruke arbeidskraft på å organisere hus- og omsorgsarbeidet samfunnsmessig.
- En økonomi med en stor, offentlig servicesektor som yter gratis eller svært billige tjenester. En slik sektor er nødvendig for å «bygge ned» familien som økonomisk enhet.
- En økonomi som bevisst bryter ned skillet mellom kvinneyrker og mannsyrker, kortsiktig ved å innføre likelønn mellom kvinne- og mannsyrker, langsiktig ved å oppheve systemet med lønnsarbeid.
- En økonomi som legger stor vekt på utviklinga av «dagliglivets teknologi».
- En økonomi som angriper det skillet mellom «offentlig» og «privat» som er bygd inn i kapitalismens infrastruktur.»

Kjærligheten vil forandre seg

«Kanskje vil det ikke bli noe helt bestemt samlivsmønster? Kanskje vil noen velge å bo sammen to og to: mann og kvinne, kvinne og kvinne, mann og mann. Kanskje vil noen velge å bo i større grupper,

med flere generasjoner? Barn må bo sammen med voksne, ikke i institusjoner. Men kanskje blir ikke det biologiske slektskapet så viktig som nå? Også i våre dager er det nok av barn som har «mødre», «fedre» og «søsken» som de ikke er biologisk i slekt med. Og mange har to familier, noe som kan være vanskelig hvis det er fiendskap mellom dem, men som kan være ålreit hvis forholdet er godt.

Jeg tror ikke på det lykkelige, livslange monogami som hovedform. Forestillinga om et slikt «renset» monogami bygger på at dette skulle være den «naturlige» og «riktige» formen for kjærlighet. Når det ikke fungerer, skyldes det de problemene samfunnet påfører folk. Men monogamiet oppsto som et resultat av en bestemt sosial og økonomisk organisering av samfunnet. Når denne organiseringa forandrer seg, vil også kjærligheten forandre seg.

Vil det bety at folk jager rotløst fra partner til partner, med like rotløse barn på slep? Nepe. Kanskje de vil bo i nokså stabile samlivsgrupper, store eller små, og danne kjæresteforhold på tvers av bogruppene? Hvorfor må kjærester absolutt bo sammen, når de kan besøke hverandre så ofte de vil og dessuten gjøre masse ting sammen ute? Kanskje er

det lettere når kjærligheten dør, dersom det ikke betyr at hele livet omkalfatres i tillegg?

Kanskje blir det mindre avstand mellom kjærlighet og vennskap enn det er i dag? Kanskje blir vennskapene djupere, varmere og mer forpliktende, og kjærligheten mindre fortvilende, fordi den ikke er det eneste nære forholdet vi har? Hvis vi ser litt mer helhetlig på hva som vil prege et samfunn som nærmer seg kommunismen, så vil vi finne nettopp slike muligheter.»

Kvinnene må organisere seg

«Å organisere kvinnebevisstheten vil ikke ha mindre betydning under sosialismen enn under kapitalismen. Siden en av de viktigste kampene som må føres under sosialismen, nettopp er kampen mot kvinneundertrykkinga, må kvinnene være organisert som undertrykt kjønn. En slik masseorganisasjon av kvinner, som er en virkelig kamporganisasjon, vil både kunne utvikle kvinnebevisstheten hos flere og flere kvinner, og sette makt bak kvinnekrava. I tillegg vil kvinner i andre organisasjoner, og i ulike typer posisjoner, trenge en «kvinnefront i ryggen» for å kunne fungere bra på kvinners premisser.»

KVINNERS BEHOV ALLTID FØRST?

Av Jorun Gulbrandsen, leder i AKP. Artikkelen sto opprinnelig i Røde Fane nr 1. 2001, og ligger i sin helhet på AKPs nettsted (<http://www.akp.no/rfane/2001/01/jorun-gulbrandsen.php3>)

(...) La oss tenke oss sosialismen i Norge, nokså rett etter revolusjonen.

- Hvis samfunnet har menn som *maktkjønnet*, vil da samfunnet praktisere progressive kvinnetiltak på mannens premisser, slik at tiltaka likevel blir til fordel for menn?
- Vil likhet for loven lage likheter eller ulikheter?
- Hva er det mulig å endre? Hva er avhengig av økonomi, og hva av viljen?
- Er det nødvendig å ta menn vekk fra områder som skal endres?

(...) Bakgrunnsteppet er revolusjonen i Russland og sosialismen i Sovjet i 20-åra. Mitt anliggende er ikke å sette karakter på Sovjetsamfunnet, men å bidra til å lage problemstillinger for sosialismen i Norge.

Historia er gammel

De politiske kampsakene som den folkelige og radikale kvinnebevegelsen slåss for, har på forunderlig vis vært de samme i 150 år eller mer, i mange land. Enten kampen har vært ført i den begynnende industrialiseringas tid, under sosialismens begynnelse eller i dag, har den dreid seg om bestemte hovedområder:

- Fri kjærlighet («free union»), frivillige kjærlighetsforhold/samboerforhold og ikke ekteskap bygget på tvang.
- Økonomisk sjølstendighet, lønnsarbeid
- Sosialisering av husarbeidet
- Oppløsning av familien (familien skulle dø, forsvinne)

- Det er disse fire forholda denne artikkelen handler om. Hvordan håndterte den nye Sovjetstaten dem? Hva er det tenkelig vil skje i Norge?

Fri kjærlighet eller tvang til ekteskap?

Fra 200 år sida begynte arbeidere i England og Frankrike å praktisere «free union». I den første halvdel av 1800-tallet blomstret utopiske ideer om alternative samfunn. Bevegelser som baserte seg på ideer fra St. Simon, Charles Fourier og Robert Owen appellerte sterkt til arbeidere og kunstnere. Owen-tilhengerne propaganderte mellom 1825 og 1845 for «moralekteskap», og billig, enkel skilsmisse. De avviste familien, ikke så mye for dens patriarkalske side, men mer på grunn av dens antisosiale side. De mente at måten folk levde på skulle være fullstendig kollektivisert, og husarbeidet skulle bli utført på en felles, kollektiv basis. Planen var at alle voksne skulle ha egne rom, enten de var gifte eller enslige, det skulle være sovesaler for barn og felles rom for å spise.

Etter Marx sin analyse av kapitalismen begynte de radikale å skjønne at det var umulig å endre ekteskapsinstitusjonen uten å gjøre noe med de rådende eiendomsforholda. Mer om praktiseringa av dette i Sovjet seinere. Først skal vi se litt på forutsetningene – altså hvordan menneskene hadde det – i Sovjet.(...)

«Den som arbeider, skal spise»

Under sosialismen er det meninga at alle som kan, arbeider, og får etter ytelse. «Den som arbeider, skal

spise.» Men hvis ansvaret for at spedbarn, småbarn og gamle skal overleve, er lagt til kvinnene, hvordan skal de kunne arbeide, sjøl om de er arbeidsføre? På slutten av borgerkrigen var 46% av industriarbeiderne kvinner. Under krigen hadde kvinnene alle slags jobber. Når mennene er borte, kan kvinnene alt. Lisbeth Broch skriver om kvinnene i de krigførende landene under 1. verdenskrig: «Kvinnene trengte ikke lenger slåss for å få arbeid utenfor hjemmet. Nå fant de åpne dører over alt. Kvinnene trakk i uniform og kjørte sporvognene gjennom gatene, de fylte bedrifter og kontorer, – og først og fremst måtte de ta arbeid i rustningsindustrien.» Men så skjedde det samme over alt: «Da mennene kom tilbake fra fronten, ble nok kvinnene på nytt kastet ut av arbeidslivet, og det kom ofte til bitter kamp mellom mannlige og kvinnelige arbeidere.

Da 1. verdenskrig slutta i Sovjet, kom 4 millioner menn tilbake fra hæren og fikk tilbake jobbene som kvinnene hadde hatt. Høsten 1921 var det massenedlegginger av arbeidsplasser. (...)

Kvinner vet hvor viktig det er å ha en lovgiving som sikrer retten til å beholde jobben i forbindelse med svangerskap og fødsel. Sovjetregjeringa vedtok slike lover for å beskytte kvinnelige arbeidere: Lover som ga betalt fødselspermisjon, forbud mot nattarbeid for kvinner, arbeidsrestriksjoner for gravide og ammende kvinner. Men et tveegga sverd. Lovgivinga var en økonomisk oppmuntring for bedriftseierne/ lederne til å sparke kvinner og erstatte dem med menn. Delegationene på Sjenotdels kongress i 1927 sa: «Ofte sparker de kvinner med tre og fire barn og ingen mann.» Og gifte kvinner ble også sparka: «Gå hjem – du har en mann.» (Sjenotdel: Kvinneorganisasjon.) I mange fagforeninger førte den voksende trusselen om arbeidsløshet til en kamp mot kvinnelige medlemmer. Denne kampen var på ingen måte ny, og den er fortsatt aktuell.(...)

Skilsmisellovene: Forsvar og angrep

(...) I desember 1917 sørga bolsjevikene for verdens mest radikale og moderne ekteskapslov. Kvinner fikk samme juridiske rettigheter som menn. Ingen nye kirkelige vielser ble anerkjent. Alle skulle registreres av folkeregisteret.

Kvinnene kunne beholde navnet sitt, og mannen kunne ta hennes. Begge hadde ansvar for å forsørge barna. Ingen av ektefellene var forplikta til å forsørge hverandre, så sant den andre var fysisk i stand til å arbeide. Skilsmisse ble automatisk gitt hvis den ene ønska det – den andre trengte ikke engang å få beskjed. «Illegitime» barn fantes ikke lenger. Alle barn skulle ha foreldres støtte. Loven forbød adopsjon, staten var bedre. Første skritt for å overføre ansvaret for barneomsorg fra familien til staten. (...)

Den nye loven måtte ha fungert svært befriende: I 1918 var det flere som skilte enn som gifta seg. Moskva: 6.000 giftemål, 7.000 skilsmisser. Loven var progressiv. Den ville vise samfunnets vilje til «free union». Retten til å skille seg var og er særlig viktig for kvinnene. Sjøl om loven ga menn og kvinner lik rett til å skille seg, var fordelene av dette i stor grad

bestemt ut fra klasse og kjønn. Hvis mannen skilte seg fra kona eller forlot henne, var hun ofte ute av stand til å forsørge seg sjøl og barna. Det utvikla seg mer prostitusjon. Allerede i 1920 skreiv Nina Krupskaja: «Fattigdom tvinger kvinner til å selge seg, ... De er mødre med familier.» ... «Betalinga er en skorpe med brød.» (...)

Kampen om bidragene

Uenigheter om bidrag måtte til retten. I 1919 førte 16% av skilsmisene til krav i retten. I 1924: 45%. Og: 45% av dem som kom til retten, var ugifte mødre. Omtrent en tredel hadde levd som hustru med en mann i over et år. Mange hadde blitt forlatt når de ble gravide. Selv om menn nektet farskap i omtrent en tredel av sakene (i byene nektet 92%!), fikk kvinnene medhold i retten til barnebidrag i 99% av sakene. To tredeler av de ugifte kvinnene som kom til retten, hadde vært involvert i korte, ofte mer tilfeldige forbindelser som varte i mindre enn et år, eller var ofre for voldtekt. Dommerne var ikke kjent for moralisme. De kunne dømme tre menn til å betale støtte til samme barn, hvis de hadde vært sammen med kvinnen. Den andre store gruppa var kvinner som var gift og skilt. Da handla det ikke om farskap, men om bidrag. Det ble sjølsagt vanskelig å få når menn stiftet ny familie både to, tre og fire ganger eller mye oftere. På landsbygda var det ofte ingen pengeøkonomi heller.

Såvidt jeg forstår, var samboerforhold kalt «de facto»-ekteskap. Jeg har sett dette oversatt i en gammel norsk bok til «hevd-ekteskap». Mange kvinner sa at de bare frigjorde mannen, ikke kvinnene. For eksempel slik: En gift mann med kone og barn skilte seg og flytta sammen med ny kvinne og fikk barn. Kanskje han reiste fra dem, flytta til ny kvinne og fikk barn. De to siste samboerforholdene ble kalt «hevd-ekteskap». I loven fra 1918 var «hevd-ekteskap» ikke gyldige før de var registrert, såvidt jeg forstår. Men i retten kunne den tidligere gifte kona og de to «nyere» konene møtes og alle forlange barnebidrag. Var forholdet registrert, behøvde likevel ikke det bety penger: Kvinneledagater på en av de mange kvinnekongressene fortalte at de kjente til tilfeller hvor gutter på 18 til 20 år hadde registrert seg som gifte 15 ganger, og 10 av disse ekteskapene førte til barn. Ingen dommer kunne dømme han til å betale, han hadde ikke noe. Andre: «Noen menn har 20 koner, de facto-hustruer. De bor sammen med en i ei uke, ei i to uker, og så videre. Noen får barn. Er dette fri kjærlighet?»

Jeg tror forklaringa er nokså enkel. Når arbeidskrafta skal forsørge flere enn den som jobber, altså en familie, er familien en økonomisk enhet. Det går ikke an å oppløse familien uten at det rammer dem som delvis forsørges: Kvinnene og barna.

Abort – uten prevensjon

Sovjetunionen var det første landet i verden som legaliserte abort i 1920. Kvinner i Sjenotdel krevde opplysning om prevensjon: «Gi oss muligheten til å hindre svangerskap, og vi kommer ikke til å vise oss

på sjukehuset.» I 20- og 30-åra fantes det nesten ikke kondomer og pessarer.

Den typiske abortpasienten var voksen, gift, vanligvis med minst ett barn fra før. Omtrent halvparten av kvinnene som søkte abort i 1924 levde i en familie med fire eller flere personer på ett rom. Kvinner driver nemlig med familieplanlegging – uansett hvordan forholda er for det. (Les boka til Ellen Aanesen, *Send meg ikke til en kone, doktor!*.) På landet var det *babka* som utførte abort. Jeg tror det betyr kone, klok kone. Abort ble gjort på vanlig måte slik vi kjenner det fra Norge og andre steder: Strikkepinner, ståltråd, fuglefjær, planterøtter m.m. Det var når kvinnene holdt på å blø seg ihjel, at de kom til sjukehuset. De sa de hadde gjort det sjøl. På begynnelsen av 20-tallet på landsbygda, var det flere illegale enn legale aborter. (Myndighetene kalte de illegale for «abort startet utenfor sykehus»). (...) Altså: Når kvinner ikke har prevensjon, blir det dramatiske konsekvenser, ikke bare for kvinnene, men også for hele helsevesenet og samfunnet.

Kollektivisering av husholdet

Kvinnene sloss også for at staten skulle ta mer ansvar for barna. Antallet barnehager var lite rett etter revolusjonen, naturlig nok, men økte veldig under borgerkrigen. Men fra 1922 til 1923 stengte mer enn halvparten av daghjemmene, og stenginga fortsatte. Under sulten organiserte myndighetene kommunale spisesaler på fabrikkene og andre steder.

AKPs PROGRAM

5.3.9: Sosialismen legger grunnlaget for et langt skritt fram for kvinnefrigjøringa, samtidig som fortsatt kvinnekamp er ei forutsetning for at sosialismen utvikler seg mot det kommunistiske samfunnet. Også under sosialismen trengs det en sterk, uavhengig kvinneorganisasjon og særeiga kvinneorganisering på alle områder. Kvinnene må ha makt både innafor staten, i økonomien, i partia, i masseorganisasjonene og i samfunnslivet for øvrig.

Kvinnefrigjøring må være et av grunnpremissa for planer og tiltak på alle samfunnsområder. Økonomisk og teknologisk utvikling fungerer ikke kjønnsnøytralt. Planene må se det betalte og det ubetalte arbeidet i sammenheng, og finne samfunnsmessige løsninger som avskaffer kvinnes slit og gir dem kontrollen over egne liv.

Sosialismen må straks begynne arbeidet med å oppheve familieinstitusjonen og den kjønnsbestemte arbeidsdelinga i familie, arbeidsliv og samfunn. Dette er heilt nødvendig for å frigjøre kvinners krefter både som produktivkrefter og til å delta i styringa av samfunnet.

Å oppheve familien vil være en lang prosess, som må skje fullt ut frivillig og med kvinnene som drivkraft. Det krever at det utvikles andre løsninger på de oppgavene som familien nå ivaretar, måter som folk synes er bedre. Dette innebærer store endringer i

Krigskommunismen opphevet deler av markedet. Folk jobba – og fikk mat. Dette blir gjort av nød. Noen så likevel tilbake på sider av dette på en positiv måte: Det var mulig å befri kvinnene fra småhusholdet. På slutten av 1921 begynte butikkene å åpne igjen, folk begynte å få lønn, felleskjøkkenene ble redusert i antall. Mange kvinner protesterte! Arbeiderkvinnene jobba like lenge på fabrikkene som mannen, men hadde fem timer mer arbeid når hun kom hjem. På Kvinnekongressen i 1927 var det mange delegater som ville tilbake til fellesbespisninga. De ville ha flere offentlige kantiner, måltider for barn og distribusjon av ferdigmat til hjemmene. På slutten av tjuetallet kom det forslag fra bolsjevikkvinnene: I stedet for å lage den foreslåtte fabrikk for små kasseroller, mente de det burde lages kjeler for storkjøkken! Heller å spise på kantiner og kafeer, enn å lenke kvinnene til å lage mat til hver sin lille flokk. Det var både urasjonelt og kvinneundertrykkende å prioritere de private kjøkkenene. Det er kanskje ikke så vanskelig å forstå et slikt synspunkt, for med datidas teknologi var det mye arbeid på kvinnene med kjøkken og bad: Bære reint vann inn og skittent ut. Bære brensel til oppvarming av vannet. Samtidig, når en tenker på alle de små komfyrene som blir skrudd på omtrent på samme tid i Norge i dag, kan en kanskje se det urasjonelle også i dagens måte å organisere kjøkken på. Teknologien er ikke kjønnsnøytral! (...)

økonomi og organisering av samfunnet og i menneskas tenking.

For å oppheve familien som privat forsørgingssystem må ethvert tiltak ta utgangspunkt i at alle skal være økonomisk sjølstendige personer. Kvinner må ha arbeid, økonomisk sjølstendighet og økte lønninger til å leve av som er virkelig lik menns. Arbeidstida må settes ned. Kvinnene må sikres likeverdig deltaking i jobber som tidligere i hovedsak var for menn, særlig på politisk og økonomisk viktige områder. Barna må sikres eiga inntekt fra fellesskapet.

En stadig større del av husarbeidet og omsorgen for barn, eldre og sjuke må organiseres samfunnsmessig, og tilbudet må utvides. Det må startes eksperimentering med andre måter å organisere menneskas dagligliv.

Slik vil folk få større frihet til sjøl å velge ulike bo- og samlivsformer basert på likeverd. Heterofilt og homofilt samliv må være likestillt.

Det er et mål at mennene tar halvparten av hus- og omsorgsarbeidet, både når dette er organisert privat og i samfunnets regi.

Fordi kampen for kvinnefrigjøring krever så omfattende endringer i samfunnsorganiseringa, vil den være avgjørende for om sosialismen vil utvikle seg til kommunisme.

MØTE 5. DEN SOSIALISTISKE REVOLUSJONEN

Når AKP, og sjølsagt RV i valgsendinger på TV, blir konfronterte med om vi fortsatt står fast på «væpna revolusjon», har det ikke bakgrunn i det vi har sagt om den sosialistiske revolusjonen i programma våre.

For det første snakker vi ikke om noe enkelt slag, hvor revolusjonen vips er gjennomført. Her er vi på linje med Lenin, når han i den første teksten vi henviser til i bakgrunnsstoffet, sier: «*Den sosialistiske revolusjonen er ikke en enkeltstående handling, ikke et enkelt slag på et bestemt frontavsnitt; men en hel epoke med intense klassekonflikter, en lang serie av slag på alle fronter, som kamper rundt alle økonomiske og politiske problemer, som bare kan kulminere i en ekspropriasjon av borgerskapet.*»

For det andre har vi aldri satt opp væpna kupp fra et lite mindretall som metode for revolusjonen. Vi sier, som i pkt 5.1.1. i partiprogrammet: «*En sosialistisk revolusjon vil aldri seire uten at borgerskapet avvæpnes og at folket tar kontrollen over våpenmakta*». M.a.o. Det som det er snakk om er å verne seg mot at revolusjonen skal slås ned med våpenmakt fra borgerskapets side. I et land som Norge er dette et av de viktigste argumentene for at revolusjonære skal jobbe innenfor militærapparatet og hindre at dette skal settes inn mot folket i en revolusjonær situasjon.

Vi har her lagd ved et utdrag fra "Den flerstemmige revolusjonen" av Kjersti Ericsson, og et utdrag fra "Den sosialistiske revolusjonen og nasjonenes sjølråderett" av Lenin. I tillegg anbefaler vi å lese "Førebuingane til oktober-revolusjonen" (Lenin, bind 7 i Oktoberserien, særskilt sidene 92 – 109, "Lærdomane av revolusjonen" (februarrevolusjonen 1917) og "gjennomføringa av oktoberrevolusjonen" (Lenin, bind 9 i Oktoberserien, særskilt sidene 102 – 127, Politisk melding fra Sentralkomiteen til den ekstraordinære sjuande Kongressen i Russlands Kommunistiske Parti (bolsjevikene), mars 1918.)

Dette møtet kan bygges opp rundt 4 H'er; Hva, Hvem og Hvordan og ett Hvordan til.

-Hva er en revolusjonær situasjon? Den «klassiske» definisjonen til Lenin var, fritt sitert: «En revolusjonær situasjon oppstår når de styrende ikke lenger greier å styre og de som blir styrt ikke lenger vil la seg styre».

I pamfletten «Den proletariske revolusjonen og renegaten Kautsky» (bind 10 i Oktoberserien) diskuterer Lenin med Kautsky om hvordan utnytte den revolusjonære situasjonen som forløpet og utkjemninga av den 1.verdenskrigen skapte i Europa. Vi veit at den andre store krisa i det imperialistiske verdenssystemet, som resulterte i den 2. verdenskrigen, også skapte revolusjonære situasjoner og revolusjoner flere steder. Det samme gjorde kampen

for avkoloniseringa i årtiene etterpå.

I våre dager har vi også opplevd revolusjonære tilstander, i den forstand Lenin snakker om i sitatet. Men de fleste av disse har vært ouverturer til statskupp, i beste fall borgerlig demokratiske revolusjoner mot føydalmakt og fascistlignende regimer. Sjøl ikke de revolusjonære kampene i land som Nepal eller Filippinene i dag har den sosialistiske revolusjonen som det første målet, men å skape betingelsene for å kunne gå videre til sosialismen.

I vår del av verden, på toppen av den globale pyramiden, regner vi det som lite sannsynlig at en revolusjonær situasjon vil oppstå i den nærmeste framtida, bare ut i fra utviklinga i vårt eget land. Men internasjonale forhold kan spille inn, ikke bare kriger men også alvorlige økonomiske kriser. De materielle og klassemessige forutsetningene for at sosialisme ville være bedre for folk i Norge er allerede til stede, hvis det var det som det sto om.

Hva kan vi tenke oss må til, i verden og i Norge, for at en sosialistisk revolusjon melder sin ankomst her hos oss?

-Hvem vil gjennomføre en sosialistisk revolusjon i Norge? Som både det nåværende programmet og tekstene vi henviser til her viser, er en sosialistisk revolusjon avhenging av brei folkelig støtte.

Gitt en revolusjonær situasjon, er det et klassemessig grunnlag for en sosialistisk revolusjon i Norge; dvs ikke bare en protestbevegelse for å skifte regjering som skal forbedre kapitalismen litt?

I artikkelen henta fra Kjersti Ericsson sin bok går hun inn på flere forhold som er aktuelle her.

-Hvordan vil en sosialistisk revolusjon i Norge være? I partiprogrammet, kap. 5.1, framheves det at revolusjonen kan bli møtt med våpenmakt, trass i at arbeiderklassen og allierte er interessert i et fredelig skifte av samfunnssystem.

Hva kan gjøres for å "avvæpne borgerskapet"? Hvor mye betyr innflytelsen i militærapparatet i forhold til den politiske mobiliseringa av det store flertallet i folket?

I Lenin-sitatet ovenfor og i de to bøkene om situasjonen rundt Oktober-revolusjonen i Russland, og også i Kjersti Ericssons bok, utdypes partiprogrammets spissformulering av revolusjonene som et "sosialt opprør".

Hvilke saker og sosiale grupper ser vi for oss vil kunne prege en sosialistisk revolusjon i Norge under ulike internasjonale rammevilkår for revolusjonen?

-Hvordan sikre den sosialistiske revolusjonen mot et kontrarevolusjonært kupp? Dette er muligens behandla under møte 2. Men hva vil være viktigst i den umiddelbare fasen rett etter revolusjonen, før den sosialistiske staten har etablert seg?

REVOLUSJONEN TRENGER MANGE STEMME (UTDRAG)

Fra "Den flerstemmige revolusjonen" av Kjersti Ericsson, klipt fra side 203-213. Boka ligger i sin helhet på AKPs nettsted (<http://www.akp.no/hefter/flerstemmig/flerstemmig.htm>)

I starten av denne boka satte jeg to modeller eller reindyrka bilder av kampen for sosialismen opp mot hverandre. Det ene bildet kalte jeg en mektig, enhetlig bølge, som rullet fram og rev med seg alt. Det andre bildet handlet mer om mangfold og motsetninger.

Med til bildet av den mektige, enhetlige bølgen hører også bildet av ei mektig, enhetlig, revolusjonær kraft: Det moderne industriproletariatet. Ser vi på kapitalismen og imperialismen som et helhetlig system, blir det imidlertid klart at den revolusjonære krafta verken er enhetlig eller har felles interesser i alle spørsmål. I land i den 3. verden må revolusjonen ha en mye breiere, klassemessig basis. Fattigbøndene tilhører de aller mest utbytta og undertrykte i disse landene. Men også andre lag av befolkninga kan og må trekkes med i en revolusjonær prosess. Og mellom disse ulike klassene og laga vil det være ulikheter og intersemotsetninger.

Videre står ikke folkene i sør og folkene i nord står i samme stilling. Det er fristende å trekke en parallell til forholdet mellom kvinner og menn. Arbeiderklassen og det arbeidende folket i nord er innvevd, materielt, sosialt og psykologisk, i utbyttingsforholdet til den 3. verden. Dette utbyttingsforholdet må vi bryte med, for vår egen frigjørings skyld. Forholdet mellom folkene i nord og sør har sin "forlengelse" inn i samfunnene i nord i form av rasistisk undertrykking. Den hvite arbeiderklassens evne til å ta kampen mot rasismen alvorlig, er en prøve på om den vil være i stand til å fri seg fra innvevdheten i utbyttinga og undertrykkinga av den 3. verden.

Både i global målestokk, og i hvert enkelt samfunn, enten det er et samfunn i nord eller sør, er den revolusjonære krafta mangfoldig, full av motsigelser og undertrykkingsforhold. Dette kan lett oppfattes som en trusel mot den nødvendige enheten og slagkraften som trengs for å nedkjempe en så formidabel fiende som imperialismens og kapitalismens herskerklasser. (...)

"Enhet" har alltid vært et honnørord i sosialistiske bevegelser og i arbeiderklassens organisasjoner. Det er naturlig. Arbeiderklassen har hatt sin organisasjon, sin disiplin og sin enighet å sette inn mot en overmektig fiende. Klassen må slå "som *en* neve". Den som bryter ut, sviker og svekker kampen.

Problemet ligger ikke i understrekninga av viktigheten av solidaritet og samlet opptreden. Problemet ligger i at enheten ikke så sjelden har vært et resultat av at viktige deler av virkeligheten er blitt skrelt vekk. Og de som har representert denne virkeligheten, er blitt usynliggjort og brakt til taushet gjennom krav om lojalitet overfor den "felles" saka. Men ei "felles" sak som framkommer ved at noen har makt til å definere vekk andres virkelighet, innsnevrer og forflater den sosiale bevegelsen. Enheten må framkomme ved at bevegelsen tar opp i seg hele den kompliserte og

motsetningsfylte virkeligheten til arbeiderklassen og det arbeidende folket, og finner et grunnlag som reelt uttrykker det som er felles. Først da kan bevegelsen utvikle en bevissthet som er på høyde med det virkeligheten krever. (...)

Dette krever en atmosfære av åpenhet, av respekt for andres erfaringer og ståsted, en atmosfære der det lyttes. Og da mener jeg ikke den dvaske formen for åpenhet, der alt kan sies, fordi det ikke betyr noe. For det er fortsatt slik at arbeiderklassen har sin organisasjon, sin disiplin og sin enighet å sette mot en overmektig fiende. Men en organisasjon, en disiplin og en enighet med undertrykkingsforhold, forvrengninger og forflatninger av virkeligheten innebygd er et dårlig redskap i kampen for ei bedre framtid. Åpenheten må derfor tjene til å fange opp alle stemmer, fordi de *betyr* noe, fordi de er nødvendige for å arbeide seg fram til en enhet som virkelig gjenspeiler helheten i arbeidsklassens og det arbeidende folkets situasjon.

Igen har kvinnekampen vært viktig for å gjøre dette spørsmålet tydelig. Kvinnenes inntreden på klassekampens arena har brutt opp det selvfølgelige og uproblematiske bildet av hva en arbeider er, hvilke interesser "han" har og hvilke kamper arbeiderklassen må kjempe. Kvinnene kommer med en annen virkelighet, med andre krav, og med tyngden av sine mannlige klassefeller på ryggen. Arbeiderbevegelsens svar, både den reformistiske og den revolusjonære, har ofte vært å definere dem ut av det "felles", å kreve klassesolidaritet, også av kvinnene, på en mannlig plattform. Dermed har de bidratt til å hindre framveksten av en ny klassebevissthet, som svarer til klassens virkelige ansikt.

I dag skjer det store forandringer i arbeiderklassen, både internasjonalt og i samfunn av Norges type. Kvinnenes inntog er ei side ved dette. De kvinnelige arbeiderne finner en oftest utafor industrisektoren: i butikk og kontor, i sjukehus og sosialvesen. Ei annen side er den tradisjonelle industriarbeiderklassens tallmessige tilbakegang. Videre har en oppsplitting i "stamarbeidskraft" og "randarbeidskraft": Stamarbeidskraft med fast ansettelse, full tid og ordna tariffmessige forhold, "randarbeidskraft" som jobber på korttidskontrakter, for underleverandører, ofte deltid og på usikre betingelser. En har oppsplitting av tidligere godt organiserte arbeiderkollektiver ved at bedriftene deles opp gjennom "divisjonering" eller ved at deler av arbeidet settes bort til underleverandører. En har dannelsen av et superutbytta innvandrersproletariat. Og en har framveksten av et "tredje verden" i de kapitalistiske sentrene, der særlig svarte, kvinnelige arbeidere driver en form for hjemmeproduksjon på oppdrag under forhold som minner om manufakturen i kapitalismens barndom.

Mange har vært bekymra for at disse endringene betyr oppsplitting og desorganisering av

arbeiderklassen, og svekket klassebevissthet. Og det er riktig at den gamle klassebevisstheten og grunnlaget for den svekkes: de store, konsentrerte, godt organiserte og mannsdominerte industriarbeidsplassene. Men dersom en definerer denne typen bevissthet som selve klassebevisstheten, da betyr alle stemmer som springer ut av nye og andre forhold en trusel, en svekkelse. Det finnes imidlertid ingen vei tilbake til det gamle. Likevel står ikke valget mellom den "gamle" bevisstheten på den ene sida, og nedbryting av klassebevisstheten på den andre. Veien fram må gå gjennom å skape en *ny* klassebevissthet, som tar opp i seg alle de forskjellige stemmene og skaper enhet og felles bevissthet på et nytt grunnlag.

Denne nye bevisstheten må skapes gjennom praksis, gjennom kampene vi fører i dag. I dette perspektivet er samarbeid, felles kamp og gjensidig støtte på tvers av organisasjons- og bransjegranser, på tvers av kjønns- og rasegranser, på tvers av ulike arbeids- og lønnsforhold av spesiell betydning. Men denne felles kampen må virkelig være *felles*, ikke basert på at noen gruppers situasjon og interesser blir usynliggjort og bortdefinert. Dette krever mye når det gjelder interesse for og innlevelse i hverandres situasjon, evne til å løse konflikter og se undertrykkingsforhold i øynene. Men bare gjennom en slik prosess kan arbeiderklassen skape seg en bevissthet som svarer til det allsidige, kompliserte og motsetningsfylte i sin egen, levde virkelighet. Og bare slik kan den skape seg en virkelig enhet som er sterk nok til å bære en revolusjonær massebevegelse.

Trengs det ledelse?

Revolusjonen trenger mange stemmer. Betyr det at den ikke trenger ledelse? Jeg har tidligere sagt at den "mektige, enhetlige bølgen" har ei politisk-organisatorisk side, som vanligvis forbindes med Lenins navn. Lenins syn var at klassekampen må ledes av et parti som uttrykker interessene til den moderne industriarbeiderklassen. Partiet må være et "bevisst element". Sosialistisk bevissthet oppstår ikke spontant blant arbeidsfolk – "vokser ikke opp av fabrikkgolvet", som Lenin uttrykte det. Derfor må partiet tilføre arbeiderklassen slik bevissthet. Lenin utkjempet en rekke polemiske slag mot andre, som la mer vekt på at taktikken og strategien av seg sjøl ville vokse fram av arbeiderklassens spontane bevegelse.

(...)

En slik oppfatning av kampen for sosialismen som jeg har prøvd å utforske i denne boka, stiller ikke *mindre* krav til ledelse og bevissthet. Hvis den revolusjonære krafta ikke er en enhetlig arbeiderklasse, men en arbeiderklasse med indre motsetninger og undertrykkingsforhold som må bearbeides politisk dersom en skal komme fram til en felles plattform som ikke sementer gamle, undertrykkende strukturer, er det neppe nok å sette sin lit til at det vil "ordne seg" under marsjen. Det trengst bevisste politiske linjer, og bevisste politiske handlinger. Et hovedpoeng i denne boka har vært at også vi som ønsker å endre verden på revolusjonært vis, bærer med oss en arv "under huden" fra det samfunnet vi ønsker å bekjempe. Denne arven preger tankene og handlingene våre. Problemet med revolusjonære bevegelser har aldri vært at de har vært "for bevisste". Problemet er at de på viktige områder bevisstløst har videreført gamle undertrykkingsforhold. For igjen å bruke kvinnekampen som eksempel: Kjemper en ikke hele tida for kvinneperspektivet, forsvinner det fra synsfeltet. En viktig lærdom fra sosialistiske samfunn er dessuten at den spontane utviklinga bidrar til å gjenskape undertrykkende strukturer og sosiale sjikt. En må *organisere motkreftene* mot det spontane.

Sjøl vil jeg formulere ei politisk linje for ledelse i tre punkter:

- Å være et bevisst element. Det betyr å avsløre de herskendes verdensbilde, utvikle teori og politikk som synliggjør det som ligger under overflata, organisere seg for å få dette fram. Og det innebærer å være en motstrøm mot den spontane utviklinga, som bare vil føre til at det gamle festner seg.
- Å gå inn i virkeligheten og hverdagen til dem du skal lede, forstå deres verden innafra, lytte og lære, ta vare på kunnskapene og erfaringene deres.
- Å få folk til å få et nytt syn på seg sjøl, mer stolthet, mer verdighet, mer tro på egne ressurser og krefter. Alle disse tre punktene er like nødvendige for en bevegelse som slåss for et nytt samfunn, et samfunn som skapes av folk sjøl.

DEN SOSIALISTISKE REVOLUSJONEN OG NASJONENES SJØLBESTEMMELSESRETT (UTDRAG)

Av Vladimir I. Lenin. (Lenins samlede verker, fra volum 22, side 143-144. <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1916/jan/x01.htm>). I denne artikkelen, skrevet i 1916, tar Lenin for seg det nasjonale spørsmålet under imperialismen.

«Den sosialistiske revolusjonen er ikke en enkeltstående handling, ikke et enkelt slag på et bestemt frontavsnitt; men en hel epoke med intense klassekonflikter, en lang serie av slag på alle fronter, som kamper rundt alle økonomiske og politiske problemer, som bare kan kulminere i en ekspropriasjon av borgerskapet. Det vil være en grunnleggende feil å anta at kampen for demokrati kan avlede proletariatet

fra den sosialistiske revolusjonen, eller tåkelegge eller overskygge den eller lignende. Tvert i mot, akkurat som sosialismen ikke kan seire uten å innføre fullstendig demokrati, vil proletariatet ikke klare å forberede seieren over borgerskapet uten at det fører en mangesidig, bestemt og revolusjonær kamp for demokrati».

AKPs PROGRAM

5.1.1: Arbeiderklassen, i Norge og ellers, har interesse av at overgangen til et nytt samfunnssystem skjer på fredelig vis. Men alle historiske erfaringer viser at borgerskapet er forberedt på å knuse rettferdige sosiale opprør med vold og fascisme. En sosialistisk revolusjon vil aldri seire uten at borgerskapet avvæpnes og at folket tar kontrollen over våpenmakta.

5.1.2: En sosialistisk revolusjon er et sosialt opprør der arbeiderklassen tar makta fra borgerskapet og undertrykker det som klasse, oppløser det borgerlige statsapparatet, opphever den kapitalistiske privateiendommen og etablerer nye, sosialistiske produktjonsforhold. Ikke noe parti kan innføre sosialismen på vegne av arbeiderklassen. Det kan heller ikke skje ved militær "hjelp" fra andre stater. Arbeiderklassens frigjøring må være dens eige verk.

5.1.3: For å kunne stille seg i spissen for en

sosialistisk revolusjon må arbeiderklassen styrke bevisstheta om seg sjøl som en klasse med eigen politisk identitet og oppgave. Samtidig må arbeiderklassen jobbe for at andre som har objektive interesser av sosialismen blir med i revolusjonen. Revolusjonen vil være ei samfunnsomveltning med støtte i det store flertallet. Kommunistpartiets oppgave er å gå i spissen for dette arbeidet, styrke arbeiderklassen politisk, ideologisk og organisatorisk og jobbe for utviklinga av den revolusjonære enhetsfronten.

5.1.4: Om en sosialistisk revolusjon skal seire i Norge, avhenger også av de internasjonale rammebetingelsene: av motsetningene i imperialismen og styrken til den internasjonale antiimperialistiske bevegelsen.

Noen gode lesetips om sosialisme og kommunisme:

- Rødt nr 4, 2005; *Revolusjon, kommunisme og parti*
- AKPs partiprogram, vedtatt i 2001, revidert i 2004
- Rød Ungdoms diskusjonshefte om sosialisme
- Rød Ungdom: *En sosialisme for vår framtid*
- Kjersti Ericsson: *Søstre, kamerater; feministisk sosialisme og den flertemmige revolusjonen*
- Terje Valen: *Marxistisk renessanse, kommunistisk offensiv*

...Og diverse andre bøker, hefter og artikler av både gamle og unge teoretikere på <http://www.akp.no>

